

DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ, CULTE
ȘI PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL BOTOȘANI

FORUM CULTURAL

Botoșani

FORUM CULTURAL

Anul XI, nr. 1, martie 2011(40)

Editura Axa Botoșani

www.cimec.ro/revista-Forum-cultural-Botosani

Coperta I - Vas cucutenian de la Drăgușeni - Botoșani
Coperta II - Turnul bisericii Popăuți - Botoșani

Redacția

Redactor coordonator

dr. Octavian-Liviu Șovan

Redactori

Dănuț Huțu, dr. Daniel Botezatu, Gellu Dorian, Mihai Cornaci

Tehnoredactare

Octavian-Liviu Șovan, Maria Spatariu, Gabriela Tăutu

Botoșani, str. Unirii nr. 10, tel.-fax. 516925, tel. 515173

www.cimec.ro.revista-Forum-cultural-Botosani

SUMAR

CRONICA

Gellu Dorian

Colecția "Poeți laureați ai Premiului Național de Poezie Mihai Eminescu".....1

PATRIMONIUL ARHEOLOGIC

Maria Diaconescu

Piese din vechea colecție a Muzeului Județean Botoșani de la Corlăteni, jud. Botoșani(1).....6

Ioan Ignat

Despre două topoare de silex dintr-o colecție particulară.....11

PATRIMONIUL MOBIL

dr. Valentin Coșereanu

Eminescu – realitate și sublimare poetică(7).....16

dr. Daniel Botezatu

Sigiliul Botoșanilor (2).....19

Gheorghe Bâgu

Mărturisiri din întuneric(24).....24

Mihai Matei

Istoria Liceului „Mihai Eminescu” Botoșani(4).....30

Mihai C.V. Cornaci

Prima medalie dedicată “Zilei Culturii Naționale”.....33

PATRIMONIUL IMOBIL

Dumitru Agachi

Biserica Popăuți-sinteză și inovație(2).....37

NOTE, COMENTARII, IDEI

Haha Dumitru – Voicăuți

Bustul lui Mihai Eminescu din Darabani.....39

Forum cultural

REVISTĂ

EDITATĂ DE DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ, CULTE ȘI
PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL BOTOȘANI

CRONICA

Colecția "Poeți laureați ai Premiului Național de Poezie Mihai Eminescu"

Gellu Dorian

Cu douăzeci de ani în urmă lua ființă la Botoșani Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”. O inițiativă care se impunea într-un context nu tocmai favorabil pentru mai nimic. Totul părea tulbure, incert. Până când și democrația recent instaurată devenea dintr-una așteptată într-una „originală”. Însă lucrurile trebuiau să intre într-o normalitate. Și una dintre căile ce duceau spre aceasta era și consacrarea unui brand național care să se impună nu neapărat în acele zile, că nu era cum, ci cu timpul.

Primul pas a fost făcut cu stîngul, în sensul că, imediat după 1990 la Ipotești a sosit Petru Creția, care a schimbat menirea locului, aceea de Casă memorială dedicată lui Mihai Eminescu în cea de instituție de cercetare cu adevărat a vieții și operei poetului, luînd astfel ființă Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”, devenit apoi Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studiu „Mihai Eminescu”. Discutînd cu Laurențiu Ulici, căruia i-a plăcut ideea de înființare a unui premiu național pentru poezie, care nu putea fi numit altfel decît Mihai Eminescu, acesta a decis ca președintele juriului național de acordare a premiului să fie Petru Creția, care aproape că-și mutase domiciliul la Ipotești. Deși chestiunea se cunoaște, merită să o reamintesc aici, pentru că înființarea

premiului a fost la un pas de a nu mai fi posibilă, prin decizia președintelui astfel ales de a nu mai participa la jurizare și la validarea primului laureat, deși toate diligențele fuseseră făcute, iar laureatul era deja prezent la Ipotești, urmînd să i se înmîneze premiul în biserica din cadrul complexului memorial. Nici atunci, nici astăzi, deși Valentin Coșoreanu, directul de atunci al instituției ipoteștene, a știut de ce a abandonat intempestiv Petru Creția ideea și susținerea acestui premiu, nu știu să dau o explicație care să scuze jena creată atunci. Însă, inspirat, Laurențiu Ulici, ad-hoc, de comun acord cu organizatorii, a schimbat regulamentul, propunînd ca premiul să se acorde în ziua de 15 ianuarie a fiecărui an pentru anul precedent unui poet român contemporan, pentru Opera Omnia. Astfel laureatul primei ediții, Mihai Ursachi, a fost cunoscut cu șase luni înainte, acesta primind laurii pe 15 ianuarie 1992 în biserica Uspenia din Botoșani, biserică în care a fost botezat pruncul Mihail Eminescu.

Astfel calea spre normalitate și-a urmat cursul de la ediție la ediție, cu schimbări succesive ale juriului, care a fost format din cinci membri din patru mari centre culturale ale țării, profesori universitari și importanți critici literari, primul laureat fiind și cel care timp de zece

ediții a înmînat coronița de lauri poezilor care au primit premiul. Laurențiu Ulici, pînă la tragica lui dispariție, a fost prezent la fiecare ediție.

Însă premiul, deși înainta spre jubileul XX, nu-și găsea încă împlinirea, normalitatea. Regulamentul inițial prevedea și editarea unei antologii din creația poetului laureat. Cum de fiecare dată problemele financiare nu ne-au ocolit, editarea cărților a tot fost amînată, fiind un capitol care nu-și găsea loc în devizele fiecărei ediții. Dar am ținut de fiecare dată, cel puțin în ultimii cinci ani, că la ediția a XX premiul să fie încununat și cu o colecție care să cuprindă cărțile poezilor care, primind premiul, au devenit și cetățeni de onoare ai municipiului Botoșani.

Anul trecut ideea a prins și am trecut la treabă. Un lucru deloc ușor din toate punctele de vedere: de la conceperea proiectului, pe care Primăria Municipiului Botoșani l-a propus Consiliului Local, iar acesta din urmă a găsit calea legală de a-l face viabil prin Fundația Culturală „Hyperion-C.B.”, care a inițiat proiectul și a devenit asociat al primăriei de aici înainte în realizarea acestuia. De la ediția XXI-a, poetului laureat i se va edita, pînă la ediția următoare, o antologie din opera sa poetică, încît argumentul juriului să fie pus și în fața publicului cititor. Apoi contactul cu moștenitorii - șase dintre poezii laureate nemaifiind printre noi -, cu poezii laureate, unii arătîndu-se foarte încîntați și răspunzînd imediat solicitărilor, alții mai sceptici, iar unul chiar refuzînd, deocamdată, să-și dea acordul pentru editarea unei antologii din creația sa. Pînă la urmă totul a mers ca pe roate. S-au selectat poezii din peste cincisprezece mii de pagini, apoi s-au cules sau au fost scanate și convertite, pentru o selecție, pentru fiecare într-o carte de aproximativ 250 de pagini. Ca în final să se depășească cu mult numărul paginilor propuse, în total, în economia cărților editate fiind peste cinci mii de pagini de poezie. Pasul celălalt, mult mai dificil, a fost cel al solicitării la termen a postfețelor. Unele dintre ele sosind pe ultima sută de metri. Cu efortul echipei de la Editura Paralela 45, coordonată de Călin Vlasie, cele 19 titluri de

carte de poezie au ieșit la timp și vor fi lansate la Botoșani pe 15 ianuarie. Astfel Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” a intrat în normalitate și îl face acum și mai rîvnit de poezii români.

Pe primii 18 poezii laureați îi pot face acum aici cunoscuți, cu cărțile editate în această colecție. Dintre primii 19 lipsește Mircea Dinescu, care a propus o păsuire pentru a-și da acordul. Iar cel de al douăzecilea va fi făcut cunoscut în ziua de 15 ianuarie, la Botoșani. Dar iată-i aici, într-un anunț, pe poezii laureați și cărțile lor: Mihai Ursachi – *Inel cu enigmă*, antologie și note bio-bibliografice Daniel Corbu, postfață Mircea A. Diaconu, 286 pagini; Gellu Naum – *Exactitatea umbrei*, antologie de Simona Popescu, note bio-bibliografice Aurel Sasu, postfață de Vasile Spiridon, 256 pagini; Cezar Baltag – *Odihnă în țipăt*, antologie de Gellu Dorian, note biobibliografice Aurel Sasu, postfață de Mircea Martin, 250 pagini; Petre Stoica – *Polifonia nopții*, antologie de Gellu Dorian, note biobibliografice Aurel Sasu, postfață de Cornel Ungureanu, 294 pagini; Ileana Mălăncioiu – *Ardere de tot*, ed- a II-a, notele biobibliografice aparțin autoarei, postfața de Daniel Cristea-Enache, 144 pagini; Ana Blandiana – *Pleoape de apă*, antologie de autor, notele biobibliografice aparțin autoarei, postfața de Mircea Martin, 264 pagini; Ștefan Augustin Doinaș – *Jucătorul de șah*, antologie de Gellu Dorian, note biobibliografice Aurel Sasu, postfață de Mircea A. Diaconu, 302 pagini; Mircea Ivănescu – *Versuri alese*, antologie și note biobibliografice de Ioan Radu Văcărescu, postfață de Al. Cistelean, 266 pagini; Cezar Ivănescu – *Rod*, antologie de autor, note biobibliografice de Dumitru Ivănescu, postfață de Ion Pop, 230 pagini; Constanța Buzea – *Roua plural*, antologie de autor, note biobibliografice Aurel Sasu, postfață de Nicolae Manolescu, 302 pagini; Emil Brumaru – *Versuri*, antologie și note biobibliografice de autor, postfață de Mircea A. Diaconu, 314 pagini; Ilie Constantin – *Coline cu demoni*, antologie și note de autor, postfață de Alexandru Călinescu, 270 pagini; Angela Marinescu – *Probleme personale*, antologie de Gellu Dorian, note

biobibliografice de Aurel Sasu, postfață de Mircea Martin, 280 pagini; Șerban Foartă – *Amor amoris*, poeme inedite, note biobibliografice de Aurel Sasu, postfață de Mircea A. Diaconu, 270 pagini; Gabriela Melinescu – *Stări de suflet*, antologie de autor, note biobibliografice, autoarea, postfață de Mircea A. Diaconu, 270 pagini; Adrian Popescu – *Ieșirea în larg*, antologie și note biobibliografice de autor, postfață de

PARALELA 45

Mihai Ursachi

Marea înfățișare

Eminescu
COLECȚIA POETI LAURIAȚI
AI PREMIULUI NAȚIONAL
DE POEZIE MIHAI EMINESCU

Ion Pop, 270 pagini; Cristian Simionescu – *Ținutul bufonilor*, note biobibliografice și antologie de autor, postfață de Mircea Martin, 300 pagini; Dorin Tudoran – *Pisicuț (Somnografii)*, antologie și note biobibliografice de autor, postfață de Mircea Martin, 280 pagini. Coordonatorul colecției este sus-semnatul.

PARALELA 45

Mircea Ivănescu

Versuri alese

Eminescu
COLECȚIA POETI LAURIAȚI
AI PREMIULUI NAȚIONAL
DE POEZIE MIHAI EMINESCU

Zilele Eminescu, ediția a XLII-a

Cea de-a XLII-a a ediție a „Zilelor Eminescu”, organizate la Botoșani în perioada 13-16 ianuarie 2011, a fost un succes deplin, un maraton cultural derulat pe un traseu care a fost cunoscut și de pașii poetului, Botoșani – Herța – Cernăuți – Ipotești- Vorona. În organizarea Primăriei și Consiliului Local Botoșani, a Consiliului Județean Botoșani, Uniunii Scriitorilor din România, Ministerului Culturii și Patrimoniului Național, Fundației Culturale „Hyperion – CB” Botoșani, a Direcției Județene pentru Cultură și Patrimoniu Cultural Național, Centrului Județean Pentru Conservarea și Promovarea Culturii Naționale și a Teatrului „Mihai Eminescu” din Botoșani, manifestarea din acest an a adunat peste 60 de poeți români din țară și din diaspora, unii dintre ei câștigători ai Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, din 1991 încoace.

Cea de-a XX a ediții a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” a început în amiaza zilei de 13 ianuarie, prin plecarea poezilor invitați spre Cernăuți și Herța. Așadar un desant de scriitori cum nu s-a mai întâmplat de peste 70 de ani în nordul Bucovinei. Prima escală a fost în Ținutul Herța, unde gazde excelente s-au dovedit a fi: Tatiana Popa – consulul României la Cernăuți, Dorin Popescu – viceconsul al României la Cernăuți, Victor Crâșmaru – președintele Administrației Raionale de Stat Herța, Ion Ciornei – președintele Consiliului Raional Herța, Ion Cibotaru – șeful secției de Cultură Herța și, nu în ultimul rând, scriitorul, jurnalistul și poetul Vasile Tărășanu.

Primul act cultural major al Zilelor Eminescu 2011 s-a derulat pe scena Casei de cultură din Herța unde, în fața unei sălii arhipline, ansamblul artistic „Plaiul Herței”, condus de maestrul Ilie Crâșmaru, a susținut

un spectacol folcloric, alături de solista Cristina Manolache, smulgând ropote de aplauze și admirație din partea generosului public. Nu au lipsit cuvintele de apreciere și admirație față de poezii României, astfel că Ilie Tudor Zegrea, președintele Uniunii Scriitorilor din Cernăuți, a spus: „Este pentru prima dată după 1941 când aici, la Cernăuți și Herța, vin atât de mulți scriitori și poeți din România, așa de mulți ostași ai culturii române. Este un moment pe care noi de aici nu-l vom uita niciodată”. Iar în cuvântul său, Cătălin Mugurel Flutur, primarul municipiului Botoșani, a transmis salutul botoșănenilor, cu mențiunea că „Întotdeauna vă vom aștepta la Botoșani ca acasă”. Următorul popas al delegației române a fost făcut în dimineața zilei de 14 ianuarie la Casa lui Aron Pumnul din Cernăuți unde, la bustul din curte al poetului Mihai Eminescu, au fost depuse jerbe de flori, printre cei prezenți fiind și o delegație a Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți, instituție condusă de Vasile Bîcu. Un alt moment emoționant a fost cel derulat la statuia lui Mihai Eminescu din Cernăuți unde, în prezența a peste 500 de persoane, au fost depuse coroane și jerbe de flori, au fost rostite elogii la adresa poetului nepereche. Următorul punct al vizitei s-a consumat la Universitatea de Stat „Iuri Fedkovici” din Cernăuți, o impresionantă și impunătoare citadelă a învățământului cernăuțean. În amiaza aceleiași zile s-a revenit la Herța, la liceul „Gheorghe Asachi”, cu o întâlnire de suflet a poezilor de aici și de dincolo. În prezența a numeroși profesori și elevi ai liceului cu predare în limba română, singurul din Raionul Herța, ținut care numără 32.000 de locuitori, 90% fiind de etnie română, a fost prezentată colecția „Poeți laureați ai Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”. Au citit din creațiile lor cinci dintre poezii laureați prezenți – Ana Blandiana, Ilie Constantin, Adrian Popescu, Cristian Simionescu și Dorin Tudoran, precum și poezii invitați. Pe drumul de întoarcere, din după amiaza lui 14 ianuarie, ultima escală a fost făcută la Mănăstirea cu hramul Înălțării Domnului din

localitatea Bănești, o bijuterie arhitectonică impunătoare.

În dimineața zilei de 15 ianuarie, reprezentanți ai Primăriei, Consiliului Local, Consiliului Județean, partide politice, scriitori, după ședința extraordinară a Consiliului Local Botoșani, în care a fost conferit titlul de cetățean de onoare poetului laureat, au depus jerbe de flori la bustul poetului din fața teatrului botoșănean care poartă numele lui Mihai Eminescu. A urmat un Te Deum la Biserica Uspenia, în care a fost botezat pruncul Mihail Eminovici, care urma să devină poetul Mihai Eminescu. Gala decernării premiilor de poezie pentru Opera Omnia și Prima a avut loc după amiaza la Teatrul „Mihai Eminescu”, unde premiul pentru debut a fost acordat tânărului poet M. Duțescu, pentru volumul „Și toată bucuria acelor ani triști”, premiul financiar fiind oferit de Consiliul Județean Botoșani, prin președintele Mihai Țăbuleac. Momentul de vârf al celei de-a XX-a ediții a Zilelor Eminescu, derulat în fața sălii arhipline a teatrului botoșănean, s-a consumat atunci când, poetul Dorin Tudoran - câștigătorul ediției din 2009, i-a înmănat coronița cu lauri lui Dinu Flămând, nu înainte ca Dorin Tudoran, stabilit la Washington, să spună: „Când am fost întrebat de cineva ce caut iar în România, i-am spus că am fost convocat din nou la lotul național de poezie. Iar antrenorul Mihai Eminescu a decis ca anual, un mic antrenament să fie organizat la Botoșani. Rolul meu în această seară este de a preda banderola de căpitan de echipă premiantului din 2010, căruia îi voi transmite mesajul: cultura se face prin includere nu prin excludere”. Iar marele câștigător, poetul, eseistul, traducătorul și jurnalistul francez de la Radio France International, Dinu Flămând, născut pe 26 iunie 1947 în Susenii Bârgăului din județul Bistrița Năsăud, a mulțumit pentru încrederea acordată de către juriul format din: Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Ion Pop, Alexandru Călinescu și Cornel Ungureanu, premiul pecuniar în valoare de 2.500 euro fiind înmănat, potrivit tradiției de primarul Cătălin Mugurel Flutur, în urma sponsorizării asigurate de BCR și OTP Bank.

Ultimul act cultural al Zilelor Eminescu a fost magnificul „Cetățeni de onoare ai poeziei”, un spectacol impresionant regizat de actorul Ion Caramitru și în care 11 actori botoșăneni au prezentat, într-o interpretare absolut

fabuloasă, din creațiile primilor 19 câștigători ai Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”. (articol preluat sintetic din „Informatorul Moldovei”, semnat de Gabriel Balașa)

Premiul Național de Poezie “Mihai Eminescu” pe anul 2010

Ediția a XX-a a Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, ediție aniversară, a avut loc în acest an într-o atmosferă de sărbătoare solemnă și grandioasă, în același timp, sala mare a Teatrului „Mihai Eminescu” dovedindu-se neîncăpătoare pentru toți botoșănenii dornici să participe la eveniment. În seara zilei de 15 ianuarie 2011 s-a acordat Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru *Opera Omnia* și, de asemenea, pentru a XII-a oară, Premiul pentru *Opera Prima*, premii acordate de Primăria Municipiului Botoșani și Consiliul Local Botoșani.

Juriul pentru *Opera Omnia* a fost alcătuit din Nicolae Manolescu, Alexandru Călinescu, Mircea Martin, Ion Pop și Cornel Ungureanu – ultimii trei fiind prezenți la festivitate. Din cei cinci nominalizați la această ediție, Ion Mircea, Vasile Vlad, Nicolae Prelipceanu, Dinu Flămând și Ovidiu Genaru, juriul a deliberat ca premiul să se acorde poetului Dinu Flămând. În dimineața aceleși zile, prin ședința extraordinară a Consiliului local Botoșani, prima ședință din acest an, laureatul Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” a fost declarat Cetățean de onoare al Municipiului Botoșani.

Dinu Flămând este născut la 24 iunie 1947 în Susenii Bârgăului din nordul Transilvaniei. Este absolvent al Facultății de filologie din Cluj-Napoca. În 1966 debutează cu poezie dar de-a lungul bogatei sale cariere va publica și critică, reportaje, traduceri din literatura universală. În 1989 obține azil politic în Franța devenind curând corespondent pentru posturile de radio BBC și „Europa Liberă”. Colaborează constant la Radio France Internationale dedicându-se cu pasiune și activității de traducător. Volume de poezie publicate: *Apeiron* (1971), *Poezii* (1974), *Altoiuri* (1976), *Stare de asediu*

(1983), *Viața de probă* (1998), *Dincolo/De l'autre côté* (2000), *Tags* (2002), *Migrația pietrelor* (2000 – ediția I; 2003, ediția II) *Grădini/Jardin* (2005), *Frigul intermediar* (2006), *Opera poetică* (2007) *Umbre și Faleze* (2010), *Biopoeme* (2010). Ca o apreciere față de opera sa (versuri, critică dar și traduceri) a obținut numeroase premii naționale și internaționale, i s-au atribuit burse și este invitat constant în numeroase programe culturale internaționale.

În acest an, Premiul Național de Poezie pentru *Opera Prima* a fost acordat poetului Mihai Duțescu pentru volumul „Și toată bucuria acelor ani triști” (Cartea Românească, 2010), juriul fiind format din: Al. Cistelean, Mircea A. Diaconu, Vasile Spiridon, Daniel Cristea-Enache și Andrei Terian. Laureatul a fost decis dintre următorii nominalizați: Sorin Despot, Val. Chemic, Naomi Ionică și Bogdan Lipcanu.

În continuarea Galei care a avut ca prezentator pe actorul Marius Rogojinski, participanții au vizionat un spectacol de poezie inedit „Cetățeni de onoare ai poeziei” în regia actorului Ion Caramitru și având în distribuție actori ai teatrului botoșănean: Gina Pătrașcu, Florin Aionitoaie, Cristina Ciofu, Lenuș Moraru, Cezar Amitroaie, Eduard Sandu, Ovidiu Ivan, Petronela Chiribuță, Andreea Moțcu, Sorin Ciofu, Bogdan Horga.

*

La manifestările dedicate sărbătoririi nașterii poetului, în acest an au fost invitați din țară și din străinătate scriitorii: Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Ion Pop, Cornel Ungureanu, Alexandru Călinescu, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Ilie Constantin, Emil Brumaru, Șerban Foarță, Adrian Popescu, Mircea Dinescu, Cristian

Simionescu, Dorin Tudoran, Adrian Baltag, Mircea A. Diaconu, Vasile Spiridon, Dinu Flamând, Romulus Rusan, Claudiu Komartin, Varujan Vosganian, Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Daniel Corbu, Dumitru Ivănescu, Adrian Alui Gheorghe, Radu Florescu, Nicolae Sava, Constantin Arcu, Vasile Ursache, Carmen Veronica Steiciuc, George Vulturescu, Ioan Radu Văcărescu, Silviu Guga, Călin Vlasie, Leo Butnaru, Emilian Galaicu-Păun, Nichita Danilov, Liviu Antonesei, Vasile Tărășanu, Valentin Talpalaru, Tucu Moroșanu, Iulian Costache, Dan Coman, Ion Caramitru, Kelemen Hunor precum și scriitorii

botoșăneni: Gellu Dorian, Lucian Alecsa, Dumitru Țiganiuc, Dumitru Ignat, Emanoil Marcu, Lucia Olaru Nenati, Maria Baci, Nicolae Corlat, Vlad Scutelnicu, Constantin Bojescu, Dumitru Necșanu, Vasile Iftimie, Petruț Pârvescu, Gabriel Alexe, Corneliu Filip, Stelorian Moroșanu, Victor Teișanu, Cristina Șoptelea, Mircea Oprea, Valentin Coșereanu, Lucreția Andronic, Mihai Lupu, Ciprian Manolache, Dorin Baci, Vasile Clem, Cezar Florescu, Marius Irimia și alții. Cei mai mulți dintre scriitori au răspuns invitației fiind prezenți la întregul program al manifestărilor.

PATRIMONIUL ARHEOLOGIC

Piese din vechea colecție a Muzeului Județean Botoșani de la Corlăteni, jud. Botoșani(1)

Maria Diaconescu

Literatura arheologică a înregistrat în fiecare an noi mărturii documentare, noi luări de poziții referitor la periodizarea evoluției culturii Cucuteni. În acest demers arheologii români, de-a lungul celor peste 125 de ani de cercetări ai acestei culturi au făcut eforturi conjugate pentru lămurirea diverselor aspecte ale dezvoltării civilizației Cucuteni în spațiul românesc. În fapt, istoricul acestei culturi se suprapune cu începutul arheologiei din România. Prof. I. Nestor¹, conștient că doar o cercetare sistematică va putea da roade, a inițiat și condus cercetările arheologice din bazinul Jijiei. Cercetările de la Corlăteni, punct Țarină din anii 1949 – 1951 au relevat un material interesant, din păcate cunoscut doar în parte, din rapoartele preliminare de săpătură, care ulterior au determinat clasificarea fazelor din etapa A-B a culturii Cucuteni. Nepublicarea materialelor arheologice rezultate din săpături sistematice, cum sunt și cele de la Corlăteni,

constituie un obstacol important pentru studiul fazei de mijloc al culturii Cucuteni.

În colecția Muzeului Botoșani există un lot de materiale ceramice care provine din cercetările de la Corlăteni pe care ne propunem să le publicăm. Vor fi astfel cunoscute un număr mai mare de materiale din această așezare ce vor întregi repertoriul formelor ceramice, și al grupelor stilistice utilizate la Corlăteni. Faptul că aceste materiale sunt extrem de corodate, parte datorită condițiilor de zacere în pământ, a uzurii funcționale, sau a tehnicii de restaurare folosite cu mulți ani în urmă, face dificilă distingerea decorului, a culorilor, ce abia se zăresc.

Ceramica analizată este de calitate, arsă la roșu. Puține fragmente au culoarea cenușie la interior și roșie la exterior. Vasele cu pereți groși au în compoziția pastei cioburi pisate. Dintre formele prezente la Corlăteni, caracteristice fazei A-B putem enumera: pahare modelate din pastă fină, cu corpul bombat și gât redus, străchini tronconice, castroane cu umărul rotunjit sau în carenă, capace cu fund plat și bor evazat, vase cu gura largă și umăr rotunjit, amfore cu un început de etajare a umărului, vase

¹ I. Nestor, Al. Alexandrescu, E. Comșa, *Studiarea societății omenești de la începuturile barbariei din nordul Moldovei*. SCIV, 1, 1, 1950, p. 68-76; Idem, *Săpăturile de pe Valea Jijiei (Iaș-Botoșani-Dorohoi) în anul 1950*, SCIV 2, 1, 1951, pp. 84-94.

binoclu cu trei punți de legătură, vase globulare cu gât cilindric vertical, vase suport. Se constată că ceramica are multe asemănări cu faza precedentă, atât în ce privește formele cât și decorul. Decorul acestor vase este caracteristic fazei de mijloc al culturii Cucuteni, se desfășoară în registre orizontale cu respectarea principiului tectonic, delimitate prin benzi albe sau negre. Predomină decorul în stil β , benzi pictate cu negru brun sau ciocolatiu pe învelișul alb al vasului. Distingem însă și decor în benzi albe umplute cu linii roșii paralele, benzi cruțate cu negru-brun din înveliș, în stil α .

xxx

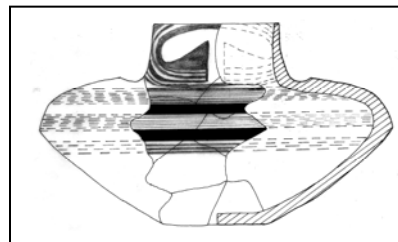
Pe baza materialului ceramic amintit mai sus distingem următoarele grupe stilistice ale decorului pictat: benzi albe

1. Vas globular

I: 13 cm; DG: 10,5 cm; DM: 27; DB: 9 cm
Inv. 770

unitare, cruțate cu negru din învelișul alb al vasului în stil β ; benzi negre-brune, paralele, ce rezervă benzi albe din fond (stil β); benzi roșii ce alternează cu benzi liniare roșii pe fond alb (stil β); benzi rezervate cu negru din învelișul alb și umplute apoi cu linii roșii, paralele, pe fond alb (stil α).

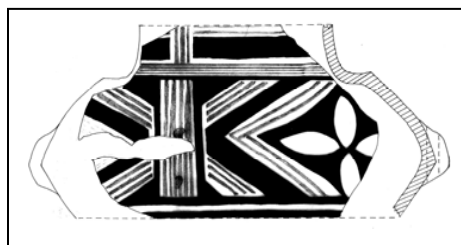
Din inventarul pieselor de la Corlăteni, aflate în colecția Muzeului Județean Botoșani nu rezultă existența altor grupe stilistice. O bună cunoaștere a repertoriului de forme, decor, grupe stilistice, asocierile lor pe forme de vase, provenind din diferite așezări vor putea contribui cu siguranță la o încadrare corectă a stațiunilor într-o schemă de periodizare.

Lucrat din pastă fină, ars oxidant. Are gât cilindric, gura strâmtă, buza ușor înclinată spre interior, corpul bitronconic, dezvoltat și oarecum turtit, carenat pe diametrul maxim. Umărul e scos în evidență printr-un prag circular aflat la baza gâtului. Pe gât, motive foliacee rezervate cu roșu-brun din învelișul alb al vasului, flancate de benzi arcuite. Zonele decorative pe gât sunt separate prin două benzi albe verticale, așezate opus. Registrul următor, pictat tricrom, se desfășoară pe corpul vasului. Decorul e compus din benzi circulare negre, intercalate de benzi multiliniare roșii, paralele, orizontale, pe fond alb. Partea inferioară a vasului e pictată cu alb.

2. Vas globular (fragment)

I: 11 cm; DM : 18 cm; Gr. 0,8 cm
Inv. 1691

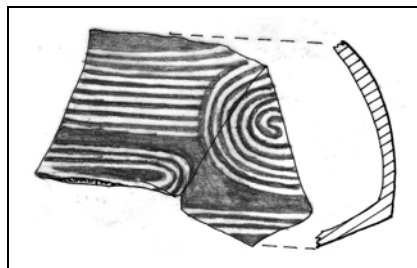

Fragment dintr-un vas globular cu gura strâmtă, verticală, albiat la baza gâtului, umăr rotund, frânt în carenă în zona diametrului maxim, cu o proeminență – toartă străpunsă vertical. Este realizat din pastă fină, ars oxidant, miezul cenușiu. Decorul se desfășoară în două registre orizontale, delimitate prin benzi multiliniare roșii. La rândul lor, registrele sunt împărțite în metope prin benzi verticale. E pictat tricrom, pe gât se observă benzi liniare roșii, atât verticale cât și orizontale trase pe fondul alb - gălbui al vasului. Interspațiul e pictat cu negru întins. Decorul de pe umărul vasului e compus din două motive rombice, realizate cu ajutorul benzilor liniare roșii pe fond alb, interspațiul fiind pictat cu negru întins. Rombul interior e ornamentat cu patru motive foliacee simetrice, așezate cruciform, rezervate cu negru din fondul alb – gălbui al vasului.

3. Vas globular (fragment)

I: 8,5 cm; D.M. : 11,5 cm

Inv. 1692

Fragment de vas globular cu gât vertical, modelat din pastă fină, ars secundar. Umărul este scos în relief printr-un mic prag, carenat în zona diametrului maxim. Este ornamentat cu benzi în spirală și linii de legătură între ele, pictate cu roșu pe fond alb. În partea inferioară a fragmentului se observă o perlă foliacee realizată de asemenea cu ajutorul unor benzi liniare.

4. Pahar

I: 10 cm; DG: 8 cm; DM: 11 cm

Inv. 787

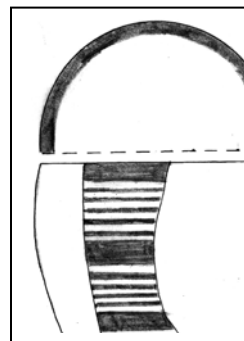

Modelat din pastă fină, ars oxidant. Are corpul bombat spre bază, gâtul ușor tronconic, o tortiță laterală străpunsă orizontal la baza gâtului, fundul slab conturat. Decorul se desfășoară pe două registre orizontale, delimitate de benzi circulare albe, rezervate din fondul vasului. Motivele decorative pe gât sunt pictate cu roșu pe fond alb, interspațiile pictate cu negru. Registrul acesta este împărțit în două metope decorate identic cu romburi realizate din benzi liniare ce ocrotesc interior două arcuri așezate opus. Corpul vasului e pictat bicrom cu negru pe fond alb, cu motive spiralice, cu volute răsucite, șters în cea mai mare parte.

5. Pahar (fragmentar)

I: 9,5; D.G.: 10 cm; D.B.: 5 cm

Inv. 1703

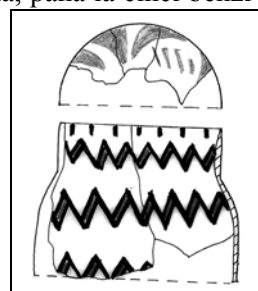

Lucrat din pastă fină, ars oxidant. Are formă tronconică, umărul ușor rotunjit, gura largă, baza redusă. Pictat bicrom cu roșu pe fond alb. Pe corp alternează patru benzi late și patru benzi multiliniare al căror număr crește de la două benzi liniare la bază, până la cinci benzi la gură. Pe interior, marginea buzei e pictată de asemenea cu roșu.

6. Pahar (fragmentar)

I: 6 cm; D.G. 8 cm

Fără număr de inventar

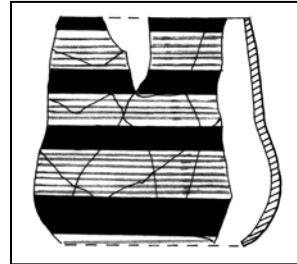

Lucrat din pastă fină , ars oxidant. Fragment dintr-un pahar cu gâtul aproape drept si corp bombat. S-a pictat pe fondul alb al vasului motivul in zig-zag în benzi orizontale ce imbracă vasul de jur împrejur. Zig-zagul pictat cu negru-brun este realizat prin juxtapunerea a două zig-zaguri. Intre liniile frânte ale zig-zagului s-a pictat cu roșu, rezultând în final un spațiu de fond alb cu laturile în dinți de fierăstrău, ceea ce duce la o dublare a motivului. Pe buză, exterior, apar mici liniuțe ce sugerează continuarea motifelor decorative, infinitul. Interior sunt pictate cu roșu motive arcuite, benzi liniare.

7. Pahar fragmentar

I: 9 cm; D.G.: 8 cm

Inv. 1709

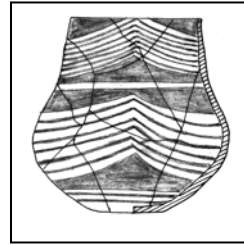

Modelat îngrijit din pastă fină, consistent, bine ars. Are gâtul aproape drept, corpul bombat. Pe fondul alb al vasului s-au pictat succesiv benzi negre late și benzi liniare roșii. Pe buză în interior e pictat cu alb, iar marginea cu negru.

8. Pahar fragmentar

I: 10 cm; D.G.: 8 cm

Inv. 1599

Modelat din pastă foarte fină, ars oxidant. Are buza adusă ușor spre interior, gâtul aproape drept, corpul bombat, fundul mic și slab conturat. Registrele tectonice sunt delimitate printr-o bandă circulară albă, rezervată cu roșu din fond. Este ornamentat cu ghirlande de benzi liniare roșii pe inveliș alb, în două registre: unul pe gât și unul pe partea dezvoltată a vasului. În interior e pictat în întregime cu alb, iar pe marginea buzei cu roșu.

9. Pahar fragmentar

I: 9,5 cm; D.M. 8,5 cm

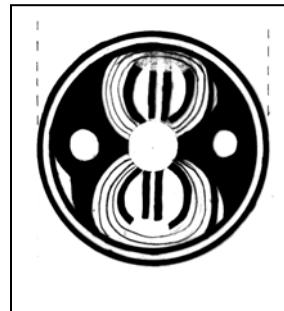
Inv. 1704

Modelat din pastă fină, ars oxidant. Are buza aproape dreaptă, gâtul delimitat de corp printr-o ușoară șanțuire, partea inferioară bombată, fundul slab conturat. Pictura e ștearsă pe alocuri. Este ornamentat pe trei registre. Pe gât e pictat tricrom, pe fondul alb al vasului s-au trasat benzi liniare roșii arcuite, iar interspațiile s-au umplut cu negru. Al doilea registru, pe corpul vasului, s-a pictat motivul în spirală cu capete răsucite, în bandă unitară, însoțit de benzi de Legătură realizate cu negru pe fond alb. Spre baza vasului s-au trasat patru benzi liniare, circulare, roșii, încadrate de benzi circulare negre.

10. Castron

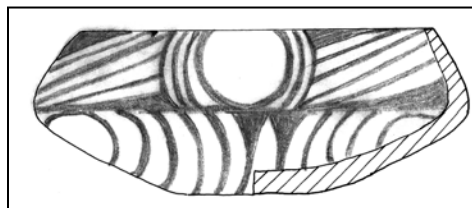
I: 5,5 cm; D.G.: 14 cm; D.M. 16 cm Inv. 78

Vas lucrat din pastă fină, ars oxidant. Are buza înclinată spre interior, umărul rotunjit iar corpul ușor arcuit și aplatizat, fundul nedefinit. Registrele tectonice sunt delimitate de benzi circulare rezervate cu brun din fond. Exterior vasul e pictat tricrom cu roșu și negru pe fond alb. Zona de pe buză prezintă o friză compusă din perle albe, cruțate cu negru-brun și flancate de benzi arcuite, înguste, roșii. Fundul vasului e decorat cu două motive simetrice așezate opus, pictate cu roșu și negru sub forma unor cercuri concentrice ce includ arcuri negre divizate de două scurte benzi liniare. Interspațiile sunt pictate cu negru întins ce cruță două buline albe așezate opus (din motive obiective am putut reda numai desenul fundului vasului).

11. Castron

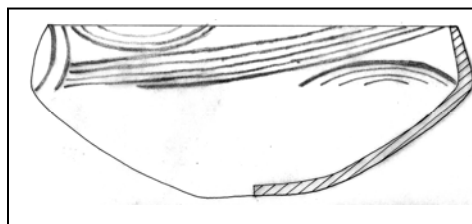
I: 7,5 cm; D.G.: 17 cm; D.M.: 19 cm
Inv.16742

Vas realizat din pastă semifină, ars oxidant. Are buza înclinată spre interior, umărul puțin rotunjit, corpul arcuit, fundul aplatizat. Pictat doar exterior cu roșu-brun pe fond alb, în două registre, delimitate printr-o bandă circulară. Decorat neglijent, pe buză prezintă o friză compusă din perle cruțate flancate de benzi arcuite. Aceste motive ornamentale sunt separate de benzi liniare piezișe pe o parte, iar în zona opusă prin benzi liniare orizontale. Decorul celui de al doilea registru, fundul vasului, constă în benzi liniare roșii pe învelișul alb în motive cu dublu efect, pictat și rezervat. Benzile arcuite sunt dispuse în două sectoare egale ce se desfășoară concentric în jurul a două perle ovoidale cruțate din albul învelișului, așezate opus, secționate de câte două benzi liniare.

12. Castron.

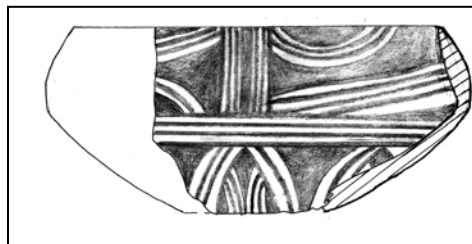
I: 10 cm; D.G.: 24,5 cm; D.M. 27,5
Inv. 6843

Este modelat din pastă bună, ars oxidant. Are buza ușor rotunjită, aplecată spre interior, umărul ușor carenat, corpul arcuit și aplatizat, fundul slab conturat, ușor albiat. Decorul bicrom, este puternic corodat. Se mai disting pe o parte a vasului benzi roșii liniare, lungi, trase pieziș pe buza vasului și altele mai scurte, arcuite, pe fondul alb al vasului.

13. Castron (fragmentar)

I: 6,5 cm; D.M. 18 cm
Inv. 1690

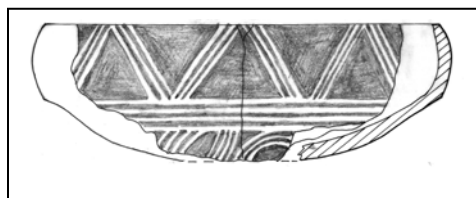
Vas fragmentar modelat din pastă bună, ars oxidant. Are buza ușor rotunjită, aplecată spre interior, umărul carenat, corpul arcuit și aplatizat. E pictat bicrom cu roșu pe fond alb. Registrele decorative sunt delimitate prin benzi circulare pictate și rezervate. Pe buză decorul are aspect metopic, dat de două grupări de benzi liniare verticale ce împart în două această suprafață. Aici s-au trasat benzi liniare lungi, trase pieziș, însoțite de benzi arcuite. Zona inferioară utilizează

același mod de decorare, cu benzi liniare, cruțate și pictate cu roșu pe alb, pe acest fragment distingându-se benzi liniare arcuite. Pe ambele registre interspațiile sunt umplute cu roșu.

14.Castron

I:6,5 cm; D.M.: 22 cm

Inv. 1698

Fragment de castron. Realizat din pastă densă, cu amestec de cioburi pisate, ars oxidant. Vasul are buza rotunjită, înclinată spre interior, umărul ascuțit, în carenă. Corpul este ușor arcuit, aplatizat, fundul nedefinit. Interior vasul a fost pictat în întregime cu roșu-brun. Exterior, pe același fond roșu-brun s-a decorat cu alb pe două registre, pe buza și pe corpul vasului, delimitate prin benzi circulare pictate și rezervate. Zona de pe buză prezintă o friză compusă din triunghiuri realizate cu ajutorul unor benzi liniare ce se întâlnesc alternativ pe buză sau pe umărul vasului. Fundul este ornamentat cu benzi liniare arcuite.

Despre două topoare de silex dintr-o colecție particulară

Ioan Ignat¹

În luna septembrie a anului 2010, ne-au fost oferite spre analiză și publicare, de către directorul Școlii cu clasele I-VIII, Lozna, com. Lozna, jud. Botoșani, profesorul de istorie Ilie Oanea², două topoare de silex, descoperite de către elevii din sat în urmă cu mai mulți ani, probabil în punctul „Fânaș” al satului Străteni, com. Lozna. Elevii au predat obiectele profesorului lor, fără a se cunoaște dacă, în punctul amintit, sunt prezente și alte vestigii.

În ceea ce privește această locație, menționăm că nu este cuprinsă în paginile repertoriului arheologic al județului Botoșani din 1976, fiind numai amintit un topor-ciocan dintr-o rocă neprecizată, descoperit în același loc și aflat, în momentul întocmirii

repertoriului, în colecția Școlii cu clasele I-VIII, Lozna³.

Ambele topoare sunt lucrate din silex, primul având o culoare majoritară cenușie mai deschisă, pe una din fețe având și o porțiune de nuanță vineție, iar celălalt fiind de culoare cenușiu-vineție mai închisă, cu mici pete albicioase. Având în vedere această culoare a materiei prime, se pare că suntem în fața unor piese lucrate din silex de Prut.

Primul dintre topoare poate fi încadrat în categoria pieselor cu secțiunea longitudinală trapezoidală, cu baza mică la muchie și cea mare în zona tăișului. Secțiunea transversală este rectangulară, părțile laterale sunt aproximativ drepte, iar tăișul foarte ușor curbat prezintă câteva ciobituri, semnalate, de altfel, pe aproape întreaga

¹ ignatioan1981@gmail.com

² Căruia îi mulțumim pe această cale pentru amabilitatea de a ne fi pus piesele la dispoziție.

³ Al. Păunescu, P. Șadurschi, V. Chirica, *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, vol. I, 1976, p. 111, nr. XVIII.

suprafață a piesei, inclusiv în zona muchiei rectangulare. În zona tăişului, se observă urme de şlefuire, însă restul corpului piesei a fost realizat în tehnica aşchierilor de suprafață.

Dimensiunile toporului sunt următoarele: 9 cm lungime maximă, 2 cm înălțime în zona muchiei, 3,4 cm înălțime în zona tăişului, între 1,4 și 1,6 cm lățime, 85 grame greutate.

Cel de-al doilea topor este asemănător celui dintâi, dar de dimensiuni mai mari și mult mai atent prelucrat. Secțiunea longitudinală este trapezoidală, iar cea transversală este rectangulară, cu laturile foarte ușor curbate. Lateralele curg în linie dreaptă dinspre muchia rectangulară spre tăişul aproape drept, cu uşoare curbări la colțuri. Dacă în cazul primului exemplar, tăişul era realizat prin şlefuire, marginile sale fiind lucioase, în cazul celui de-al doilea s-a folosit tehnica aşchierilor de suprafață, obținându-se un tăiş mult mai ascuțit și cu marginea puțin dințată. În schimb, această ultimă piesă are o suprafață atent finisată și lustruită, fiind observate doar puține ciobituri în zona muchiei și pe marginile părților laterale.

Dimensiunile celui de-al doilea topor sunt: 15 cm lungime maximă, 3,1 cm înălțimea muchiei, 6,7 cm înălțimea tăişului, 1,5-1,7 cm lățime, 310 grame greutate. Analogii pentru prima piesă există în cultura Horodiștea, aparținând eneoliticului final⁴, piese similare fiind descoperite, printre altele, la Suceava – Cetatea Șcheii, Suceava – Parcul Cetății, Horodiștea⁵ etc., iar

pentru cealaltă în cultura amforelor sferice, printre altele la Piatra Neamț, Suceava – Spitalul Nou, Moțca, Dolheștii Mari⁶, datând din perioada timpurie a Epocii Bronzului. Pentru această datare (a ultimului dintre topoare) putem aduce ca argument și menționarea toporului-ciocan de piatră din colecția școlii din localitate, care ar putea fi încadrat, din punct de vedere cronologic, în aceeași perioadă timpurie a Epocii Bronzului (deși topoarele-ciocan sunt atestate începând cu perioada eneolitică și până în perioada târzie a Epocii Bronzului, chiar Hallstatt-ul timpuriu, bineînțeles variind ca forme și design⁷).

În ceea ce privește modalitatea de prindere în coadă a acestor topoare, se poate presupune fie folosirea unor manșoane din os sau corn, fie perforarea cozii de lemn pentru introducerea muchiei, fie crăparea cozii sub forma unei crăcane, în toate trei cazurile putând

---

la epoca bronzului descoperit la Suceava, Suceava, X, 1983, p. 835-840; Gh. Dumitroaia, *Comunități preistorice din nord-estul României. De la cultura Cucuteni până în Bronzul Mijlociu*, 2000, p. 63.

⁶ M. Dinu, *K voprosu o kul'ture šarovidnyh amfor na territorii Moldovij*, Dacia, NS, IV, 1960, p. 89-106; Idem, *Contribuții la problema culturii amforelor sferice pe teritoriul Moldovei*, ArhMold, I, 1961, p. 43-64; Al. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1970, p. 197, anexa nr. 19 A; Gr. Foiț, *Două morminte ale culturii amforelor sferice descoperite la Suceava*, Studii și materiale, III, Suceava, 1973, p. 1-10; Șt. Cuciș, *Cultura amforelor sferice din Depresiunea Subcarpatică a Moldovei*, MemAnt, IX-XI, 1985, p. 141-161 Gh. Dumitroaia, *op. cit.*, 2000, p.68-81;

⁷ I. Ignat, *Une hache-marteau naviforme en pierre découverte à Recia Verbia (com. de Dimăcheni, dép. de Botoșani)*, SAA, XIII-XIV, 2007-2008, p. 64, cu bibliografia aferentă.

---

⁴ Cercetările și studiile mai vechi includ cultura Horodiștea în perioada de tranziție de la eneolitic la Epoca Bronzului.

⁵ Al. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1970, p. 197, anexa nr. 18 A, fig. 40:11; P. V. Batariuc, *Un mormânt din perioada de tranziție de la neolitic*

fi folosite șnururi vegetale sau din piele și rășini, pentru o mai bună fixare⁸.

Cât despre activitățile la care erau folosite, literatura le atribuie o funcționalitate multiplă. Astfel, ele putea fi utilizate ca arme în activitățile războinice sau vânătorești, dar și ca unelte de tăiat lemnul (prin urmare în

unele activități de prelucrare a lemnului), de tranșat carnea animalelor sacrificate, la cultivarea pământului pe post de săpăligă sau piese componente ale plugului⁹.

---

⁸ O. Cotoi, C. Grasu, *Uneltele din piatră șlefuită din eneoliticul Subcarpaților Moldovei*, Iași, 2000, p. 27-29.

---

⁹ *Ibidem*, p. 28-29, 67, 72.

Lista figurilor

Fig. 1. Primul topor de la Lozna – *Fânaț*: a – fotografie, b – desen (1 – prima față, 2 – laterala inferioară, 3 – cea de-a doua față, 4 – laterala superioară).

Fig. 2. Cel de-al doilea topor de la Lozna – *Fânaț*: a – fotografie, b – desen (1 – prima față, 2 – laterala inferioară, 3 – cea de-a doua față, 4 – laterala superioară).

Fig. 3. Topoare de silex aparținând culturii Horodiștea descoperite la Suceava – *Cetatea Șcheii* (1), Horodiștea (2-3), Suceava – *Parcul Cetății* (4) – scări diferite (1 – apud Batariuc, Suceava, X, 1983, pl. II:5; 2-4 – apud Dumitroaia, 2000, fig. 45:2, 46:2, 62:8).

Fig. 4. Topoare de silex aparținând culturii amforelor sferice descoperite la Piatra Neamț (1), Suceava – *Spitalul Nou* (2), Moțca (3), Dolheștii Mari (4-5) – scări diferite (1,3-5 – apud Dinu, ArhMold, I, 1961, fig. 4:3,5,9-10; 2 – apud Foit, Studii și materiale, III, 1973, fig. 2:2).

Bibliografie selectivă

- BATARIUC Paraschiva-Victoria, *Un mormânt din perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului descoperit la Suceava*, Suceava, X, 1983, p. 835-840.
- BURTĂNESCU Florentin, *Epoca timpurie a bronzului între Carpați și Prut cu unele contribuții la problemele perioadei premergătoare epocii bronzului în Moldova*, Bibliotheca Thracologica XXXVII, București, 2002.
- COTOI Ovidiu, GRASU Constantin, *Unelte din piatră șlefuită din eneoliticul Subcarpaților Moldovei*, Editura Corson, Iași, 2000.
- CUCOȘ Ștefan, *Cultura amforelor sferice din Depresiunea Subcarpatică a Moldovei*, MemAnt, IX-XI, 1985, p. 141-161.
- DINU Marin, *K voprosu o kul'ture šarovidnyh amfor na territorii Moldovij*, Dacia, NS, IV, 1960, p. 89-106.
- Idem, *Contribuții la problema culturii amforelor sferice pe teritoriul Moldovei*, ArhMold, I, 1961, p. 43-64.
- DUMITROAIA Gheorghe, *Comunități preistorice din nord-estul României. De la cultura Cucuteni până în Bronzul Mijlociu*, Muzeul de Istorie Piatra Neamț, 2000.
- FOIT Grigore, *Două morminte ale culturii amforelor sferice descoperite la Suceava*, Studii și materiale, III, Suceava, 1973, p. 1-10.
- IGNAT Ioan, *Une hache-marteau naviforme en pierre découverte à Recia Verbia (com. de Dimăcheni, dép. de Botoșani)*, SAA, XIII-XIV, 2007-2008, p. 61-80.
- PĂUNESCU Alexandru, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, Editura Academiei RSR, București, 1970.
- PĂUNESCU Alexandru, ȘADURSCHI Paul, CHIRICA Vasile, *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, vol. I, București, 1976.
- SULMIRSKI Tadeusz, *Corded Ware and Globular Amphorae North-East of the Carpathians*, The Athlone Press, London, 1968.

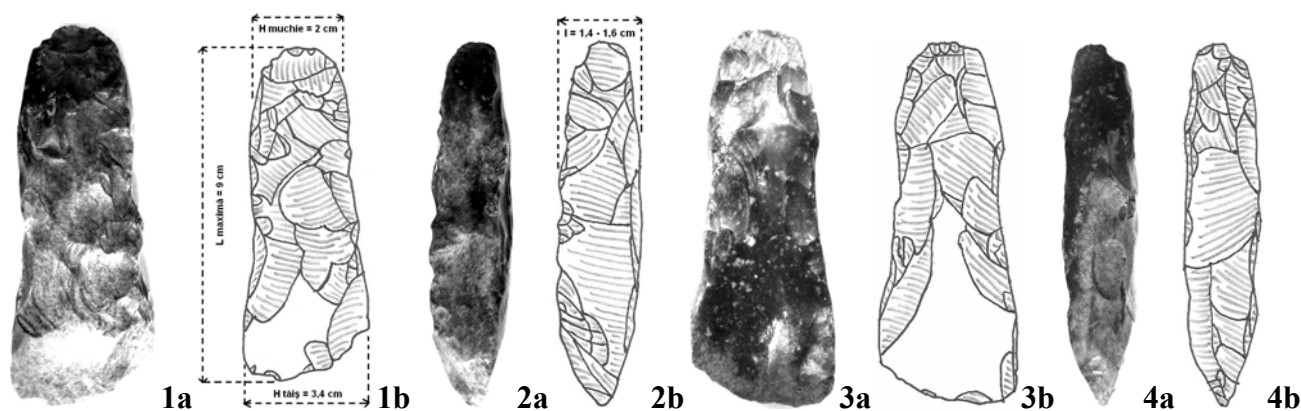

Fig. 1. Primul topor de la Lozna – Fânaț: a – fotografie, b – desen (1 – prima față, 2 – laterala inferioară, 3 – cea de-a doua față, 4 – laterala superioară).

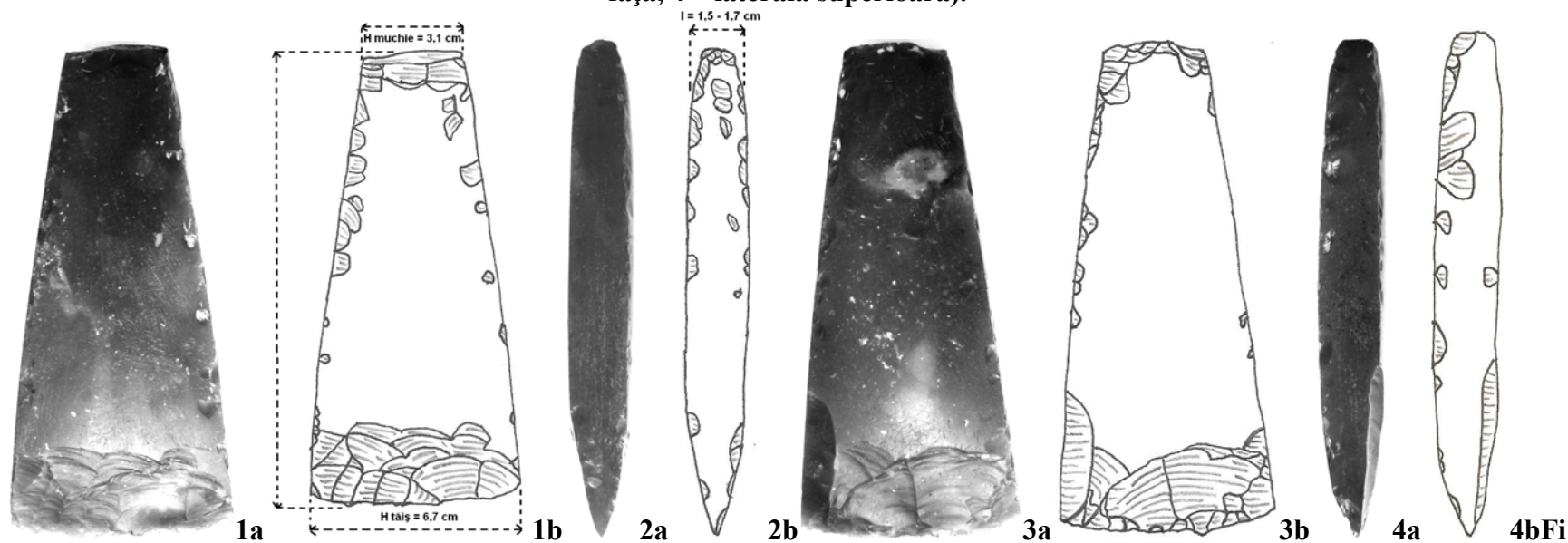
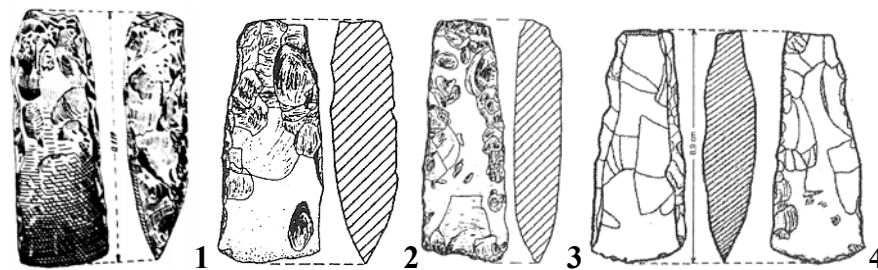
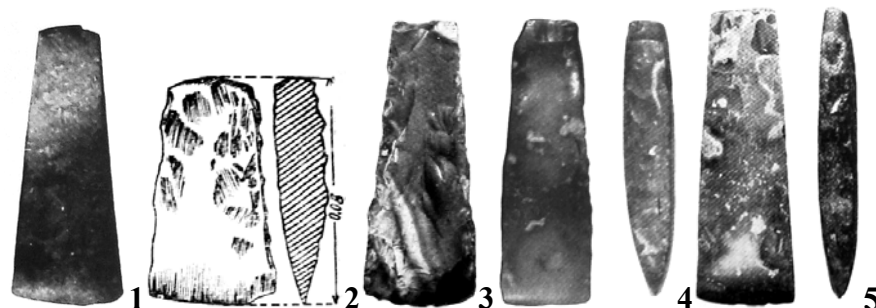

Fig. 2. Cel de-al doilea topor de la Lozna – Fânaț: a – fotografie, b – desen (1 – prima față, 2 – laterala inferioară, 3 – cea de-a doua față, 4 – laterala superioară).

Fig. 3. Topoare de silex aparținând culturii Horodiștea descoperite la Suceava – Cetatea Șcheii (1), Horodiștea (2-3), Suceava – Parcul Cetății (4) – scări diferite (1 - apud Batariuc, Suceava, X, 1983, pl. II:5; 2-4 – apud Dumitroaia, 2000, fig. 45:2, 46:2, 62:8).

Fig. 4. Topoare de silex aparținând culturii amforelor sferice descoperite la Piatra Neamț (1), Suceava – Spitalul Nou (2), Moțca (3), Dolheștii Mari (4-5) – scări diferite (1,3-5 – apud Dinu, ArhMold, I, 1961, fig. 4:3,5,9-10; 2 – apud Foit, Studii și materiale, III, 1973, fig. 2:2).

PATRIMONIUL MOBIL

Eminescu – realitate și sublimare poetică(7)

dr. Valentin Coșereanu

Izolarea lui Eminescu copil în oaza singurătății fericite a insulei mai sus pomenite se datorează unei atracții spontane, naturale, dar se poate bănuși că e și din cauza ursuzeniei tatălui, care nu stătea la taifas cu ipoteștenii,

considerând că pierde timpul. *Înalt, voinic, [...] munte de om, de o putere herculeană, trup sănătos, minte sănătoasă, [...] cap masiv, [...] nas prădalnic și ochi albaștri-verzii*¹³², căminarul n-avea în mod nativ nici o subtilitate sufletească; mai mult, îl zeflemisea pe Mihai (care avea obiceiul să recite versuri) cu apelativul *poet*, completându-l cu fel de fel de ironii, fiind meșteșugit la de-alde astea. Astfel, copilul, a cărui sensibilitate prisosea, prefera să-l ocolească și să trăiască după bunul lui plac într-un cadru mioritic, cu *Paseri lăutari, / Păsărele mii / Și stele făclii*¹³³.

Cuprinzând partea cea mai frumoasă din existența sa – înăia iubire – *Ipoteștii trebuie să fi fost scumpi lui Eminescu, care, toată viața, s-a temut ca bătrânul să nu-i înstrăineze*.¹³⁴ De aici înainte, viața copilului Eminescu s-a transformat, ca urmare a unei cotituri radicale; și-a depus carapacea introvertirii la picioarele iubitei, cu care va comunica deplin, deschizându-se întru totul și necondiționat,

având-o sfetnic de taină și parteneră a mărturisirilor lui celor mai intime, în toată nevinovăția și curățenia lor, dar mai ales – părtașă uimitoarei stări aduse de Eros. Portretul de atunci al copilului ni-l arată în toată splendoarea copilăriei sale fericite: *Mic și îndesat, cu părul negru pieptănat de la ceafă spre frunte, cu fruntea lată, fața lungăreată, umerii obrajilor puțin ridicați, ochii nu mari, dar vii, colorul feței întunecat prin care străbătea însă rumeneala sănătoasă a obrajilor.*¹³⁵ Sosise vremea ca Mihai să se folosească din plin de timpul acesta, care nu se va mai întoarce niciodată. *Mergea totdeauna privind în pământ, cu capul puțin aplecat în jos și mai totdeauna gânditor*¹³⁶. Galaction spune despre el că *era un copil straniu, iar nepotrivirea lui cu cealaltă lume, Eminescu a trebuit s-o ispășească foarte greu, începând din frageda-i copilărie*¹³⁷.

Cu o fire ca a sa, e de mirare că străfulgerarea inimii n-a avut loc ceva mai devreme chiar. În vara lui 1863, Eminescu a întâlnit prima dragoste, căreia i s-a dedicat cu tot sufletul său ardent. A fost epoca în care începea să scrie cu patimă. Nu erau, desigur, primele încercări și cu atât mai mult nesațul versului îi oferea o stare unică în viața sa, *căci nimic nu e mai puțin jucat în întreaga viață a lui Eminescu, ca această dragoste ivită dintr-un consens păgân, [...] străină de cazuistica și penibilele nesincronizări ale iubirilor ce vor veni [...] Îndăia iubire eminesciană s-a putut împărtăși, neîndoios, din toate resursele unei firi, prin excelență imaginative, sprijinite [...] pe deontologia aproape religioasă, de o solemnitate neostentativă, a Erosului folcloric și rustic românesc*¹³⁸.

Tainele firii intime ale copilului Eminescu sunt greu descifrabile, dar se pot datora și împrejurărilor în care a căzut, întocmai ca Hyperion, în apa jumătate vie, jumătate moartă a melancoliei: *Apa unde-au fost căzut/ În cercuri se rotește/ Și din adânc necunoscut/ Un mândru tânăr crește*¹³⁹. Se pot distinge însă din întreaga sa operă venele groase ale omului viu Eminescu, dar și vinișoarele albastrii, abia perceptibile ale copilăriei. Nervurile accentuate de mai târziu își găsesc originea în ultimele și se cade ca ele să fie reliefate, în primul rând, căci *sfânt* – după expresia lui Ion Barbu – e *doar nunta, începutul*¹⁴⁰. Iar cum *literatura e o aventură a ființei*¹⁴¹, este momentul unui exercițiu pe cât de folositor, pe atât de riscant: reliefaarea iubirii găsite și regăsite în raiul copilăriei fermecate, dar și reliefaarea a ceea ce a zămislit această iubire în operă, căci *poetul se*

*distinge într-o mult mai mare măsură de toate celelalte categorii umane decât suntem înclinați să credem; și trebuie să ne familiarizăm cu gândul [...] de a înțelege viața interioară și modul de comportare pe plan exterior al acestor naturi demonice, în funcție de structura lor specifică și nu potrivit etalonului mediu al unor oameni obișnuiți*¹⁴². Așa ar trebui înțeleasă și viața, dar și opera unui geniu.

Deosebindu-se de comunul tuturor celorlalte vieți, există, în astfel de naturi date, *un curent puternic, care pornind de la cele mai simple procese de viață sufletească, urcă, antrenând cu el naturile ce sunt dotate pentru creația poetică. El acționează cu cea mai mare vigoare în copil, în omul naturii, în omul sesibilităților și al viselor, în artist*¹⁴³. La baza tuturor acestora stă sinceritatea și credința. Dar *sinceritatea e greu de priceput. Ea este substanțial dezagreabilă și revoluționară, mai ales când se găsește împreună cu un suflet tumultuos și o bunătate în toate încrezătoare... Orice se iartă, dar tenacitatea sincerității, niciodată*¹⁴⁴. Cu foarte puține excepții, viața și opera poetului au fost cu precădere apanajul sincerității. Cât privește credința, judecata esențială a unui om ca Panait Istrati este revelatorie și pentru Eminescu: *eu nu concep să devină o profesiune ceea ce este de domeniul credinței*¹⁴⁵.

Pentru a vorbi de dragostea dintâi, exuberantă și melancolică a poetului, ar trebui să ne imaginăm totul cinematografic, de sus și de foarte departe. Spiritele moderne, prin excelență grăbite, abia de au timp să înțeleagă incursiunile eminesciene în țara florilor neatinse, unde *Iarba-i moale, stuful mare/ Nu te vezi din el călare*¹⁴⁶, în țara fânașului care n-a văzut niciodată coasa. Se poate ușor închipui cum, în libertatea singurătății, Mihai se lua la întrecere cu fratele său Ilie, înnotând spre insula cea verde din mijlocul lacului și sperind sărmenele broaște numai de dragul de-a câștiga supreme bătălii iluzorii, alergând prin iarbă cu un coif de hârtie pe cap, călărind nevinovate căpițe de stuf și paie, închipuindu-se pe munți: *Cu fiece bătaie. Mărșăluia alături// Și pe cap mi se înflă/ Casca de hârtie./ O batistă într-un băț,/ Steag de bătălie*¹⁴⁷. Într-un cuvânt – alergând. Este verbul revelator pentru energia copilăriei ipoteștine, mai ales în prima ei fază.

Chiar și atunci când poetul evocă universul interior al unei locuințe, ritmul este alert, cu inserții viguroso-caricaturale: *Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,/ Un papuc e într-o grindă, celălalt e după ușă,/ Prin gunoi se primblă iute legănată o rățușcă/ Și pe-un țol*

orăcăiește un cucoș închis în cușcă;/ Hârâie-n colț colbăită noduros rășnița veche,/ În cotlon toarce motanul pieptănându-și o ureche/ Sub icoana afumată unui sfânt cu comănac/ Arde-n candel-o lumină cât un sămbure de mac.¹⁴⁸ La fel sunt creionate amănunte din decorul pe care și-l alcătuiseră frații în joaca lor: *Și la margine de codru ei aprind o focărie/ Într-o groapă cu cenușă... de juca trandafir/ Colibioara cea de trestii cu ușița-i rezimată,/ Împletită din răchită, cu curmei de tei legată.*¹⁴⁹ Descrieri detașate de sentiment, simple aduceri-aminte ale nevinovatelor jocuri.

După ce va interveni marea despărțire de iubita ce va muri în floarea tinereții, totul se va întoarce pe dos și se va petrece în alt ritm. La început a fost fulgerul care-i cutremură ființa lui copilărească și care-l face să încremenească la vederea îngerului blond sub formă de fată, *în albastru-mbrăcată,/ Părul cel blond (s.n.) împletit într-o coadă îi cade pe spate*¹⁵⁰. Sunt primele semne esențiale pe care se va structura întreaga lirică eminesciană de mai târziu. Părul bălai și floarea albastră, care se pot confunda cu imaginea iubitei ideale sunt intuite de copilul poet încă de atunci. Izvorul lor a răsărit în mod natural, iar apele acestuia se vor răspândi în tot târâmul creației eminesciene. Se sesizează, în *Codru și salon*, un lucru pe cât de simplu pe atât de important: înainte de a-și întâlni iubita, poetul o visează (*Visa copilul*¹⁵¹), iar presentimentul erotic descris de Heliade într-o poezie întreagă (*Zburătorul*), Eminescu îl concentrează într-un singur vers: *Râdea, cânta degeaba... plângea chiar în zădar.*¹⁵²

Începând din acest moment, ritmurile se schimbă. Se schimbă și atitudinea, care devine introvertită. Copilul, odată cu poetul, se adâncește în sine. Dar iată, cinematografic, întâlnirea: *El s-a trezit pe-o punte sub ochii ei de foc.../ Ea păru-și dă-ntr-o parte din fața rușinoasă,/ Își pleacă ochii timizi și el a stat pe loc.*¹⁵³ Altădată, perspectiva este inversă; Eminescu face des acest exercițiu; el se descrie pe sine așa cum crede că l-ar fi văzut ea. Poate și în baza unei destăinuiri: *Deodată ea văzu prin arbori o figură de om... gândea că-i o închipuire a ei, proiectată pe mrejele de frunze... și acel chip luă din ce în ce conture mai mai clare... era el.*¹⁵⁴ De aici înainte, totul este o derulare lentă, care amintește de procedeele cinematografice al încetinirii. Brusc, copilul

devine altfel implicat. Devine melancolic și meditativ; îi va dispărea acea naivitate eroică a băiatului pe câmpul imaginar de luptă din bătălia cu... broaștele. Deocamdată, iubita este prezentată firesc: *Ea cântă și pocnește în crengi c-o vargă lungă./ O ploaie de flori albe se scutură pe ea,/ Un fluture se înalță, cu sete ea-l alungă,/ Cu mâna crengi îndoaie și glasul-i răsună.*¹⁵⁵ Dar iată că, mai în joacă, mai în serios, ea îl așteaptă: *Ca Margereta din Faust ea ia o floare în mână/ Și șoptea: mă iubește... nu mă iub... mă iubește.*¹⁵⁶

Sigur că se desprinde din ghicitul cu frunzele de salcâm un nevinovat joc de copii, copii care fac adesea acest exercițiu în toate dorințele lor: vine – nu vine; a găsit – nu a găsit, mă iubește – nu mă iubește etc. Tot restul derulării minunatei iubiri între cei doi stă sub semnul acestei lentori aparente, sub care se poate intui un noian întreg de fericire edenică, de bucurii, iar mai târziu de chinuri și de scufundări în neant. Este o diferență ca de la cer la pământ între atitudinile care vor urma de aici înainte și ceea ce a fost până acum; căci una este să te închini *l-amanta [...] de lemn,/ În sfânta mănăstire,/ Într-un cotlon de sobă*¹⁵⁷, aruncată în foc pentru că nu-ți răspunde, și cu totul altceva să tânjești la *o oră de iubire*¹⁵⁸.

În prima atitudine, era o simplă imitație nevinovată de copil, în a doua, credința că fata întâlnită în edenul ipoteștean îi va fi destinată pentru tot restul vieții. Transpus în operă, acest episod conservă întreagă inocența lor adamică: *Nici unul din ei nu știe încă ce-nsemnează iubirea... ei se iubesc fără s-o știe... formele sunt virgine și necoapte... în espresia feței am pus duioșie și nu pasiune, este un idil liniștit și candid între doi oameni ce n-au conștiința frumuseții, nici a goliciunii lor. Ei îmblă-mbrățișați sub umbra unui șir de arbori, dinaintea lor o turmă de miei.*¹⁵⁹ În proza *Umbra mea*, acest amor apare pacific și dulce ca ideea eternității, *fără nici o cugetare sau o dorință nevergină, acest amor era aerul vieții noastre, sărutarea copilărească, dulce, profumată a gurilor noastre, împletirea angelică a brațelor noastre – un amoriu sânt! Lumea mea nu era decât icoana ei strălucită, lumea ei – fața mea cea palidă încadrată de păr negru. Această viață era un basm strălucit și înstelat.*¹⁶⁰

NOTE

132 G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, ed. cit., p. 24.

133 * * * *Miorița. Texte poetice alese*, București, Editura Minerva, 1980, p. 32.

134 G. Călinescu, *op. cit.*, ed. cit., p. 67.

- 135 Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Iași, Editura Junimea, 1983, p. 62.
 136 Augustin Z.N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, București, Editura Academiei R.P.R., 1962, p. 265.
 137 Gala Galaction, *Mihai Eminescu*, Editura Junimea, Iași, 1987, p. 37-39.
 138 George Munteanu, *Hyperion I, Viața lui Mihai Eminescu*, București, Editura Minerva, 1973, p. 31.
 139 Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 170.
 140 Ion Barbu, *Versuri și proză*, București, Editura Minerva, 1970, p. 53.
 141 Jean-Pierre Richard, *op. cit.*, p. 11.
 142 Wilhelm Dilthey, *op. cit.*, p. 197.
 143 *Ibidem*, p. 194.
 144 Apud Dumitru Irimia, *Introducere în stilistică*, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 244.
 145 Apud *Ibidem*, p. 249.
 146 Mihai Eminescu, *Opere III*, ed. cit., p. 226.
 147 Idem, *Opere IV*, p. 76.
 148 Idem, *Opere VI*, p. 45.
 149 *Ibidem*, p. 39.
 150 Idem, *Opere IV*, p. 199.
 151 *Ibidem*, p. 319.
 152 *Ibidem*.
 153 *Ibidem*, p. 320.
 154 Idem, *Opere VII*, ed. cit., p. 166.
 155 Idem, *Opere IV*, ed. cit., p. 320.
 156 *Ibidem*, p. 199.
 157 *Ibidem*, p. 75.
 158 Idem, *Opere I*, ed. cit., p. 177.
 159 Idem, *Opere VII*, ed. cit., p. 121.

Sigiliul Botoșanilor (2)

dr. Daniel Botezatu

Deși fusese făcută cu gândul de a fi folosită începând cu anul 1780, această pecete a fost retrasă nu atât din cauza scrierii defectuoase a numelui târgului (să fi fost meșterul care a făcut tiparul mai puțin familiarizat cu limba română?), cât mai ales deoarece în anul 1780 apare o nouă ștampilă municipală, reprezentându-l pe Sf. Gheorghe ucigând balaurul¹⁰. Legenda încadrată în exergă lămurește noua situație: „PECETEA TÂRGULUI BOTOȘAN<I> AFIEROSIT LA S<FÂN>T<UL> GHEO<R>GHIE 1780”.

Afierosirea pecetii municipale la o biserică domnească era de natură a suplini autoritatea laică a lucrului judecat sau actului încheiat, pe care șoltuzul o exercita, prin intermediul sigilării respectivului act, autoritate care încetase să mai existe în condițiile în care instituția șoltuzului și a pârgarilor era în plină disoluție, cu

autoritatea spirituală pe care o aveau Biserica și oamenii săi. Cu aceasta ia sfârșit și iluzia reprezentativității, în vechiul său înțeles, a celui care aplica sigiliul, din moment ce de atunci înainte acest lucru urma să îl facă episcopul acelei biserici, una dintre cele trei ctitorii domnești din târg.

La 20 ianuarie 1787, stolnicul Manolache Dimache, vornicul de Botoșani, îl rânduește pe Constantin sin Apostol ca episcop al bisericii Sf. Gheorghe, încredințându-i și sigiliul târgului pentru întărirea zapiselor, din care se și asigura venit bisericii (câte o oca de ceară pentru fiecare act întărit)¹¹. La acea dată, Vornicia de Botoșani avea controlul deplin asupra pecetii târgului: numea episcopul bisericii la care era afierosit acest sigiliu și tot Vornicia încredința respectivului episcop pecetea, stabilind și venitul pe care aplicarea acesteia, pe fiecare act municipal, trebuia să îl aducă. La 4 aprilie 1793 și la 20 aprilie 1820 erau rânduiți alți episcopi ai bisericii

¹⁰ O reproducere la Artur Gorovei, *Monografia orașului Botoșani*, Ediția Primăriei de Botoșani, f.a.(1926), p. 432, fig. 1. Vezi Anexa *Sigiliul Botoșanilor*, fig. 7 (după reproducerea lui A. Gorovei).

¹¹ ASBT, Documente, X/7.

Sf. Gheorghe păstrători ai pecetii târgului¹², ceea ce înseamnă că timp de 40 de ani toate documentele târgului au fost sigilate de către epitropii acestui lăcaș.

Noua pecete este aplicată pe un zapis din 12 aprilie 1800, prin care Ecaterina Cuciureanu, văduva clucerului Athanasie, vinde la doi negustori armeni din târg trei dughene de piatră. La o cercetare atentă a pecetii se constată că între aceasta și cea aplicată pe actul din 1780 există câteva detalii care nu concordă.

Astfel, în cazul pecetii din 1800, este vizibil căpăstrul calului, inexistent la pecetea reprodusă de Artur Gorovei. În al doilea rând, dacă la sigiliul din 1800 turla bisericii, reprezentată în partea dreaptă a câmpului sigilar, aproape că este la același nivel cu urechile calului, în cel aplicat pe actul din 1780 turla este la nivel cu botul calului. În sfârșit, diferă între cele două sigilii și poziția picioarelor calului.

În ceea ce privește pecetea aplicată pe actul din 1800, sulița Sf. Gheorghe împarte câmpul sigilar în două registre perfect egale. Se remarcă grija deosebită pentru detalii și naturaleța reprezentării. În partea superioară a câmpului sigilar, două mobile îl flanchează pe Sf. Gheorghe, conținând inițialele acestuia: pe cea din dextra „CT”, pe cea din senestra „GE”. Ca și pecetile anterioare, și aceasta este aplicată în fum¹³.

Același sigiliu, dar în tuș, este aplicat pe un act din 11 iunie 1804, care consacră vânzarea unei case din mahalaua Morărești¹⁴. În schimb, pecetea aplicată pe un document datat 1 septembrie 1826, al Eforiei târgului Botoșani și adresat Vorniciei de acolo, reprezentându-l tot pe Sf. Gheorghe, este diferită de celelalte două folosite până atunci¹⁵.

Artur Gorovei reproduce și o altă pecete a târgului, aplicată pe un document din 4 mai 1831, din Colecția Dombrowski, observând că ea diferă de aceea din 1780, semnalată de Iorga și fotocopiată și în monografia din 1926 a Botoșanilor¹⁶. Așadar, până în 1831 se folosiseră patru peceti închipuindu-l pe Sf. Gheorghe, neidentice una cu cealaltă, diferențiate prin modul de reprezentare a unora dintre amănunte. În schimb, pe o scrisoare din 20 ianuarie 1832, a „Obștiei” târgului Botoșani către Divanul Împlinitor al Cnejei Moldovei, s-a aplicat în fum, primul dintre speciemenle acestor peceti, cel din 1780, reprodus de Artur Gorovei¹⁷.

În 1832 se schimbă din nou pecetea, urmare a adoptării Regulamentului Organic, prin care se dă o nouă organizare administrației comunale din orașele Moldovei. Acest din urmă sigiliu, aplicat pe un document din 25 iulie 1832¹⁸, este diferit radical față de stemele municipale ale târgului Botoșani. Noua emblemă este o coasă, așezată în câmp în poziție oblică, lama fiind orientată spre dreapta, coasa fiind încadrată într-un scut dreptunghiular central, având în registrul de jos menționat anul 1832. Scutul este timbrat de o coroană închisă, din stânga căreia, în exergă, începe legenda cu următorul conținut: „PECETE SFATULUI MUNIȚIPAL DE BOTOȘENI”. Scutul timbrat este susținut de doi delfini afrontați. Noua pecete este

balaurlui, mai lungi și mai subțiri decât în precedentele sigilii, la fel ca și picioarele posterioare ale calului, de altfel; (ASBT, Documente, II/61). Vezi Anexa *Sigiliul Botoșanilor*, fig. 10.

¹⁶ Picioarele calului și capul acestuia au poziții diferite față de biserică, într-o pecete se vede doar un picior al balaurului (ele sunt, de fapt, două, dar celălalt, fiind în plan secund, este suprapus de cel din primul plan) etc. Vezi Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 418 și p. 432, fig. 1 și fig. 4; reprodus și în Anexa *Sigiliul Botoșanilor*, fig. 11.

¹⁷ Deși starea pecetii aplicată pe actul din 1832 este destul de proastă, cercetarea sa atentă nu lasă loc la interpretări: este aceeași cu pecetea aplicată pe documentul din 1780; ASI, Documente (Colecția Artur Gorovei), CCLXXXVI/8. Vezi Anexa *Sigiliul Botoșanilor*, fig. 12.

¹⁸ ASI, Documente (Colecția Artur Gorovei), CCLXXXVI/10. Coroana ce timbrează scutul seamănă izbitor cu o coadă răsfirată de păun! Vezi Anexa *Sigiliul Botoșanilor*, fig. 13.

¹² Idem, X/7.

¹³ Vezi Anexa *Sigiliul Botoșanilor*, fig. 8.

¹⁴ În spațiul liber din dreapta locului unde s-a aplicat pecetea scrie: „S-au întărit și cu pecetea târgului de mine, Dimitrie Micuresa epitrop, înaintea vornicilor de Botoșani” (ASBT, Documente, II/43). Vezi Anexa *Sigiliul Botoșanilor*, fig. 9.

¹⁵ Deși nu este la fel de clară ca și celelalte, imprimându-se și pe pagina așezată peste ea imediat după aplicare, se poate observa diferența față de celelalte peceti prin compararea picioarelor

întrucâtva asemănătoare cu cea a Judecătoriei ținutului Botoșani, aplicată pe un act din 5 martie 1832. Coasa este figurată tot într-un scut dreptunghiular, timbrat de o coroană deschisă, cu cinci fleuroane, terminată cu glob crucifer. Scutul este flancat la dextra de o cunună de spice, iar la senestra de o mlădiță de copac. Pe coroană, cu litere latinești, scrie, „LEX”. În scut se află o balanță susținută de o senestroasă. Legenda acestei peceti ovale este: „PECETE GIUDICĂTORIE ȚINUTULUI BOTEȘAN 1832”.

Foarte apropiată de această reprezentare este pecetea ținutului Botoșani, aplicată pe un document din 2 septembrie 1832¹⁹ și a cărei legendă o citește greșit Artur Gorovei²⁰. Singura diferență este că la această pecete coroana este perlată în interior cu cinci perle care înlocuiesc cuvântul „LEX”.

Interesantă este pecetea Vorniciei de Botoșani din 1814 (1817?), aplicată pe o chitanță a acestei Vornicii din 6 iulie 1828²¹. De formă rotundă și aplicată în fum, ea are câmpul sigilar împărțit în două registre prin chenarul de la mijloc, în care este scris „BOTOȘONII”²². În registrul superior, la mijloc stă coasa, orientată spre stânga, flancată la dreapta de o lună (semiluna descrescentă), iar la stânga de un soare format din zece raze. În registrul inferior este scris anul 1814 (7?), ultima cifră lăsând loc interpretărilor. Sub an, o acoladă flancată la dreapta de un spic de grâu, iar la stânga de o mlădiță de copac.

Nu cunoaștem când s-a făcut primul sigiliu al Botoșanilor, dar putem bănuși că acest lucru s-a întâmplat după ce a fost

acordat privilegiul domnesc de târg. Primul sigiliu cunoscut, cel aplicat pe acte din 1603 și 1604, a fost probabil folosit și în secolul al XVI-lea. Pasărea din câmpul sigilar seamănă, însă, prea puțin cu un păun. Rămâne un semn de întrebare și asupra ființei sau obiectului ce se observă în ciocul păsării.

Următorul sigiliu, făcut și folosit în secolul al XVII-lea, deși grosier, arată mai clar că pasărea respectivă este un păun. Neclară este mobila de la picioarele păunului, interpretată de noi ca fiind reprezentarea unei cetăți, posibilă figurare a orașului Botoșani peste care tronează păunul, simbolul protector al „cetății”.

Din secolul al XVIII-lea pecetea este înlocuită, din nou, de o alta, închipuind tot un păun. În contextul instaurării domniilor fanariote și în condițiile diminuării considerabile a autonomiei orășenești, acesta fiind secolul în care hotarele, vetrele și vechile libertăți urbane sunt constant și deopotrivă uzurpate, sigiliul își pierde vechea sa semnificație, cu atât mai mult cu cât nu șoltuzul mai este cel care îl aplică, ci diferiți dregători domnești sau alte persoane desemnate de către vornicul de Botoșani.

În acest sens trebuie înțeleasă apariția noii peceti, cea din 1780, afierosită bisericii Sf. Gheorghe, ai cărei epitropi, numiți de vornicii de Botoșani, se substituiau șoltuzilor de până atunci prin dreptul ce-l căpătaseră de a întări toate zapisele din târg. Prin aceasta, valoarea de simbol municipal a pecetii, dar și menirea sa judiciară, sunt dublate de conotația economică pe care o dădea faptul că fiecare aplicare a respectivei peceti aducea bisericii Sf. Gheorghe câte o oca de ceară.

Din 1832, când încep a fi aplicate prevederile regulamentare, Botoșanii capătă o nouă pecete în care elementul central îl constituie o ... coasă! Ca un reflex al istoriei seculare a târgului și ca o rămășiță a vechii peceti cu păunul, coroana care timbrează scutul seamănă cu o coadă răsfirată de păun. De altfel, coasa devine simbolul central și pe celelalte peceti botoșănene, a Judecătoriei ținutului Botoșani, a ținutului ca atare și a Vorniciei.

¹⁹ Idem, CCLXXXVI/12. Vezi Anexa *Sigiliul Botoșanilor*, fig.14.

²⁰ Citită corectă legenda este următoarea: „PECETE GIUDICĂTORIE ȚINUTULUI BOTEȘAN”.

²¹ ASI, Documente, DLXXXVIII/142. Vezi Anexa *Sigiliul Botoșanilor*, fig. 15.

²² Cum apare, din nou, eroarea de scriere a numelui „BOTOȘANI”, la fel ca pe ultima pecete cu păunul a târgului, credem că fie era vorba de același meșter care a făcut și tiparul pecetii din 1814 (1817?), fie de unul aparținând aceleiași etnii, pentru care părea mai firesc astfel numele ortografiat fie, pur și simplu s-a copiat forma greșită a numelui, cu „O” în loc de „A”, de pe pecetea aplicată în 1779, în care apărea această eroare.

ANEXĂ

SIGILIUL BOTOȘANILOR

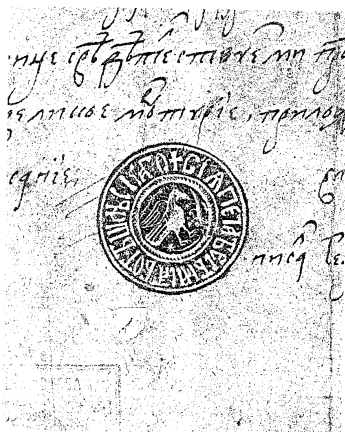

Fig. 1
ASI, Documente, CCLXXIV/2

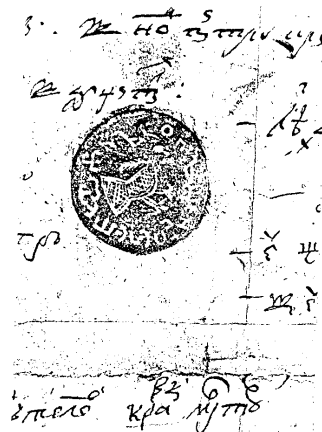

Fig. 4
ASBT, Documente, XIV/2

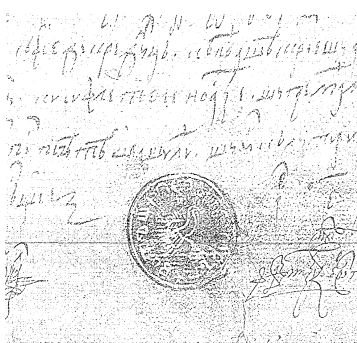

Fig. 2
ASB, Fond Mănăstirea Cetățuia, XVII/6

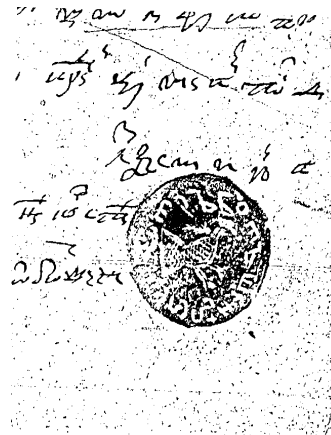

Fig. 5
ASBT, Documente, VII/1

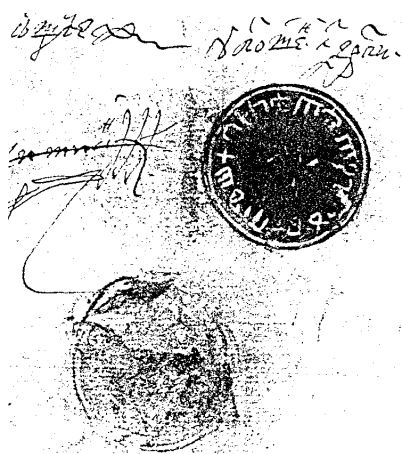

Fig. 3
ASI, Documente, CCCXXIII/39

Fig. 6
ASI, Documente, DCI/3

Fig. 7

Reproducere după Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 432,

Fig. 10

ASBT, Documente, II/61

Fig. 8

ASBT, Documente, II/37

Fig. 11

Artur Gorovei, *op. cit.* p. 433, fig. 4

Fig. 12

ASI, Documente, CCLXXXVI/8

Fig. 9

ASBT, Documente, II/4

Fig. 13

ASI, Documente, CCLXXXVI/10

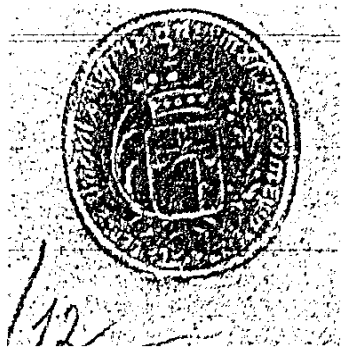

Fig. 14

ASI, Documente, CCLXXXVI/12

Fig. 15

ASI, Documente, DLXXXVIII/142

Mărturisiri din întineric (24)

Gheorghe Băgu

Prima zi din noul an am rămas în colonie. Am primit cafeaua, apoi am fost numărați și lăsați într-un program de voie. Fanfara a început să cânte, iar pentru după-amiază s-a anunțat teatru cu obiceiuri de Crăciun. Până la începerea serbării ne-am revăzut prietenii de la alte brigăzi, le-am urat ani mulți în libertate, apoi am venit toți la spectacol.

De mult, de mult, de când eram elev în liceu, nu mai asistasem la așa ceva. Din toate răzbăteau înțelepciunea poporului nostru, bunul simț, modestia și ironia țărânului nostru. Am ascultat melodii duioase, glume, dar și replici pline de umor și de bun gust. Toate mi-au plăcut mult, însă când s-au prezentat obiceiurile din Moldova am fost impresionat până la lacrimi.

Mi-au dat lacrimi în ochi și de dorul de casă, de părinți și de logodnică și a pus din nou stăpânire pe mine și din nou nostalgia și deznădejdea au început să mă apese.

Mult, mult mai târziu, când ne-am revăzut și când mi-a devenit soție, Didina mi-a povestit câte a îndurat la Mislea, cum stăteau toată ziua în capul oaselor într-o sală cu ciment pe jos și fără foc și cum i-au degerat picioarele... Anul Nou, pentru ele, a fost o noapte ca toate celelalte.

Am fost și a doua zi lăsați să stăm în colonie. Fiecare brigadă a prezentat în baracă un program propriu. La noi s-a recitat și s-a cântat. Îmi amintesc de un fost solist de la opera din București, care a cântat foarte frumos.

*„Parc-o văd așa pe mama
Chip de sfântă într-un altar...”*

Iar un muncitor de la fabrica de textile din Iași, mic de statură și cu glas de copil, a cântat:

*„A venit aseară mama
Din sătucii de departe
Ca să-și mai vadă feciorul ...”*

A fost oprit, spunându-i-se că acest cântec nu este permis, deoarece textul era al lui Vasile Militaru.

M-am prezentat și eu cu Georgescu cu „Ursul de la stabilizare” dar n-am avut succesul de la Jilava, ba chiar am fost caraghioși. Unii ne-au încurajat din amabilitate.

După sărbători, triști și cu dorul în suflete, am început munca. Aceleași numărători și același transport cu trenul păzit de o gardă înarmată cu puști mitraliere. La sfârșitul săptămânii, asistam la aceeași scenă de groază cu bieții pocăiți care se ambiționau și nu voiau să muncească sâmbăta. Îi legau de tractoare, îi băteau și-i forțau să muncească... În zadar.

Vremea trecea încet și greu. Cel care ne mai scotea din monotonie era viscolul care se abătea câteodată cu atâta furie asupra noastră încât ne trezea la realitate. Nu mai visam ... vântul, în stepa dobrogeană, este fioros și puternic. Urlă, flueieră cu tânguieri ca de pe altă lume și geme sinistru încât te face să tremuri de groază și de frig. Ne lipeam unul de altul, ne întorceam cu spatele către direcția de unde bătea și rămâneam așa până frigul ne obliga să dăm din lopeți pentru a ne încălzi. Când vântul și gerul ne răpuneau, săpam în grabă o groapă în pământ în care intram câte 5-6 și stăteam înghesuși până ne încălzeam, apoi ieșeam ca să dăm locul altora.

Luna februarie a fost mai blândă și cu cât ne apropiam de martie zilele erau mai lungi, mai luminoase și soarele mai cald și mai bun.

În ziua de 8 martie a plouat mult, mult, a plouat torențial și a umplut toate săpăturile noastre cu apă iar noi abia ne mișcam prin noroi. Eram uzi până la piele. La prânz s-a primit ordin să fim încolonați, numărați și să ne întoarcem în colonie. Ajunși aici ne-am curățat de noroi, ne-am spălat și ne-am adunat în careu pentru o nouă numărătoare. Nu ieșea numărul și se repeta pentru a nu știu a câta oară. Obosisem stând în noroi și schimbând când un picior când altul. În acest timp un avocat din brigada noastră, Ciofleă, originar din Tulcea, nu respecta rândul, fapt pentru care am avut impresia că din cauza lui ne tot număra.

Nevos, cum rar mi se întâmpla să fiu, îi spun:

- Stai, măi frate, în rând, ca oamenii, să terminăm odată cu calvarul ăsta. Ce ai, de nu respecti disciplina?

- Vezi-ți măi, gură bogată, de treabă! Stai să te numere până s-or sătura caralii. Ei au altceva mai bun de făcut?

- Ești un caraghios, fiindcă din cauza ta stăm așa de două ceasuri. Nu crezi că este de ajuns? Să-ți fie rușine!

- Vezi că întorc lopata cu coada spre tine!

- Ce vorbești tataie ... și m-am repezit la el, dar nu ne-au lăsat ceilalți să ne încăierăm. Ne-au despărțit, zicându-ne:

- Ce-aveți măi? Ce-aveți? Ați turbat? S-a aprins arpacașul în voi? Vedeți-vă de treabă și stați liniștiți la numărătoare.

După ce s-a terminat numărătorea ne-am întors la baracă. Eram foarte neliniștit și indispus din cauza incidentului cu Ciofleă. Mă gândeam cu toți l-au văzut că este indisciplinat dar fiecare și-a căutat de treabă numai eu m-am găsit mai deștept. Eu m-am găsit să stric armonia și liniștea brigăzii. De ce n-am știut să-mi înfrânez nervii? Eram foarte supărat și abătut. N-am reușit să rămân în baracă. Am plecat și m-am plimbat pe potecile din țarcuri. Așa ceva nu mi se mai întâmplase. M-am gândit că poate este vreun semn ...

Ploaia trecuse și pe cerul albastru de primăvară timpurie se plimbau norii albi prevestitori de vremuri bune. Seara târziu, după ce s-a servit masa, m-am întors la dormitor sperând că toți s-au culcat și eu n-o să mai fiu băgat în seamă. Ajuns la baracă i-am găsit pe toți frământându-se. Era ca într-un viespar. Brigadierul mi-a spus că ziua următoare nu voi merge la lucru.

- Doamne, da' ce s-a întâmplat? I-am întrebat.

- Nu cunosc motivul, dar acesta este ordinul comandantului.

Iancu s-a apropiat de mine și-mi spune că și el trebuie să rămână și că din brigada noastră mai rămâne și nea Nicu Stănescu. Toți trei eram cu pedepsele terminate de mult și am început să gândim, de data aceasta, la o adevărată libertate. Iancu mi-a spus că și la brigăzile 13 și 15 au fost opriți toți cei cu pedepsele terminate de o lună, de un an, doi sau chiar mai mult. În noaptea aceea, din cauza incidentului de la numărătoare și din cauza opririi noastre în colonie, n-am reușit să închid ochii. Nea Nicu, care la Jilava ne povestea câte un roman la două săptămâni, m-a simțit că nu dorm și a venit la patul meu.

- Ce zici, măi Bâgule? Ce zici tu?
 - Ce să zic? Cred că vom fi puși în libertate. Cred că nu se mai repetă figura de la Valea Neagră. Dar aici te poți aștepta la tot ce nu-ți trece prin minte.

- Da, dar de ce am fost opriți numai cei cu pedepsele terminate? Și așa, întrebându-ne și argumentând, a trecut noaptea.

Dimineata brigada s-a echipat, a luat cafeaua și a plecat spre poartă. Noi am rămas în colonie. Era în ziua de 9 martie. În această zi în calendarul ortodox se pomenesc cei 40 de mucenici iar în popor se spune că se întorc păsările migratoare. Se întorc berzele.

Era o zi umedă și cețoasă. Pe la ora 8 ne-au adunat pe platou. Eram peste 200 de oameni care am fost împărțiți în două brigăzi de lucru și repartizați la un loc de muncă foarte aproape de colonie. Aici am săpat și am cărat cu roaba. Nu ne mai venea să lucrăm. Eram curioși să aflăm ce se întâmplă.

Pe la ora 10 a sosit un căpitan de securitate, care a făcut apelul nominal, apoi ne-a ordonat să muncim înainte până se reîntoarce el. A plecat cu garda și astfel ne-am văzut după atâta timp, nepăziți ... Trăiască libertatea! Și am început să aruncăm cu câciulile în sus. Căpitanul s-a întors imediat, ne-a încolonat și ne-a condus la biroul său. Aici ne-a ordonat să facem liniște și ne-a spus:

- De astăzi înainte sunteți liberi! Mergeți la familiile voastre și vă încadrați în munca de construire a socialismului. Să știți să vă țineți gura! Nici o vorbă, nici un comentariu despre securitate, pușcărie sau coloniile de muncă! Dacă vă întreabă cineva unde ați fost, spuneți c-ați fost la moară, moara era stricată, nu mergea și că astfel ați zăbovit acolo mai mult timp. Ați înțeles? În detenție ați avut ocazia să vă convingeți de realitate, de principiile umane comuniste, ați avut ocazia să cunoașteți ce înseamnă capitalism, concepția retrogradă bazată pe exploatarea omului de către om și cine sunt adevărații dușmani ai poporului. Voi ați fost considerați dușmani, datorită concepției și faptelor voastre și în consecință ați fost tratați ca dușmani ai clasei muncitoare – ca

paraziți. De astăzi înainte, vă rog să fiți prieteni ai poporului care trudește, prieteni ai securității care apără democrația și cuceririle ei, să fiți informatori fideli și devotați ai acestei instituții. Vedeți cum vorbiți și cu cine vorbiți! Gura și la „muncă cinstită” pentru progres și bunăstare. Nu doresc să ne mai întâlnim în împrejurări asemănătoare! Majoritatea sunteți intelectuali, așa că terminați cu ideile retrograde, murdare, urâte și revanșarde! Să fiți exemplu de muncă! Și acum veniți să vă dau biletele de eliberare.

Am fost scoși pe poartă și eliberați fără a mai avea posibilitatea să ne luăm rămas bun de la cei care rămăseseră. Poate a fost mai bine, pentru că le cream o zi de suferință.

Buimaci, am plecat în grup spre gară. Nu vorbeam, eram disciplinați, nedumeriți, neadaptati la noua situație, eram serioși și caraghios îmbrăcați. Majoritatea a luat trenul spre București.

În tren ne-am întâlnit cu un fost coleg de liceu, ing. Amariței care s-a uitat întrebător la mine, mi-a dat vești de la ai mei, din Dorohoi și mi-a dat 50 de lei.

Ajunși în Gara de Nord ne-am adunat într-un colț și cum eram obișnuiți să dormim pe jos, ne-am culcat. A doua zi ne-am despărțit hotărâți să ne scriem și să ținem legătura. Ultimul pe care l-am părăsit a fost bunul meu prieten Iancu Benedict care a plecat spre Craiova.

*

* *

Psihologi și sociologi de renume, observatori subtili și talentați, înzestrați cu o minte sănătoasă și ochi pătrunzători, afirmă că suferința ăi facem pe om meschin, egoist, zgârcit, bănuitor, exigent, irascibil și ireverențios, ursuz, greoi și imposibil. Nu este adevărat. Din cele relatate până aici se poate deduce ușor că suferința oțelește caracterele și le purifică, le mărește sensibilitatea și umple sufletele de bunătațe și încredere. Suferința te îndeamnă la cugetare profundă, la toleranță și compătimire, la compasiune și iertare ...

*

* *

Nu voi uita niciodată nenorocirile pe care mi le-a pricinuit mie, familiei mele și întregului meu neam, urgia comunistă, ciuma roșie, care s-a întins ca o boală necruțătoare și peste sfintele plaiuri românești.

Nu, nu voi uita nici eu, nici copiii, nici copiii copiilor mei că țara asta minunată a trăit peste 45 de ani în infernul comunist, poporul român fiind exterminat fizic și moral.

Această crimă, patronată și săvârșită de către Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu, încurajați, susținuți și ajutați de o haită de criminali, a însemnat pierderea a peste un milion de vieți omenești.

*

* *

La scurt timp după ce am fost eliberat din pușcărie, mi-a fost dat să mai asist la o tragedie care s-a sfârșit cu executarea de către securitate a nouă tineri.

Era toamna anului 1953. Lucram ca geolog la șantierul Iacobenii – Vatra Dornei și cercetam minereurile sărace de fier de la Iacobenii și Cîrlibaba precum și pe cele din Călimani. Eram îndrumat și ajutat pentru Iacobenii – Cîrlibaba de regretatul profesor Gh. Mastacan.

Pe vremea aceea eram atât de timorat și de înfricoșat, încât mă temeam și de umbra mea. Îmi amintesc că-mi era frică să scriu de exemplu: „Raport asupra lucrărilor de exploatare geologică din muntele Negoii Românești” -, considerând că scriind „românești” pot fi acuzat din nou de naționalism.

Lucram departe de familie, în locuri izolate și ne adăposteam prin barăci sau stăne. De la sediul șantierului până la punctele de lucru aprovizionarea se făcea cu mijloace hipo. În Negoii, eu, maestrul miner, artificierul și vreo șase mineri ne-am găsit adăpost la o stână părăsită care era birou, bucătărie și dormitor.

Pentru a ajunge la zona pe care o cercetam nu exista nici un mijloc de transport. Trebuia, deci, să mergem pe jos cu rucsacul în spate. Plecam din Dorna dimineața pe la ora 4 și mergeam pe cărări noroioase numai la deal și numai prin pădure până pe la ora 13,00 când poposeam

într-un loc potrivit unde mâncam și ne odihneam, apoi o luam iar la deal și numai prin păduri virgine și pustii. Abia când se înnopta ajungeam la stâna ospitalieră de pe Negoii Românești unde, pe niște paturi improvizate cu saltele umplute cu paie cădeam frânți de oboseală. Atâta timp cât am lucrat în Călimani nu m-am încălzit niciodată. Stâna se găsea la altitudine mare, în zona Jnepăniș, unde verile sunt efemere și reci, iar iernile lungi, geroase și cu zăpezi abundente.

Cu minerii mă înțelegeam foarte bine, iar rezultatele cercetărilor, care la început ne entuziasmaseră, acum demonstau că minereul era de proastă calitate, practic, inutilizabil.

Pe la începutul lunii spretembrie, pe la orele 6-7 seara, după ce se întunecase de-a binelea, stăteam toți lângă foc și pregăteam sărbusca, adică cartofi fierți în zer, când au început câinii să latre. Am crezut inițial că sunt oameni de-ai noștri dar ne-a contrazis zbuciumul câinilor care se lupta cu cineva care venea spre noi. Într-adevăr, în ușă a apărut un străin, un tânăr chipeș, cu o armă în mână care ne-a ordonat:

- În numele securității, toată lumea cu fața la pământ! Culcați pe burtă!!

Toți am executat ordinul cu excepția maestrului militar Isopescu Adam care a încercat un dialog cu necunoscutul, spunându-i că el cunoaște securitatea, că este membru de partid și că răspunde de activitatea minieră din Călimani. Tânărul nu l-a ascultat și enervat îi strigă să se culce la pământ trăgând un foc de armă pe deasupra capului, încât bietul maestru speriat și cuprins de groază s-a trântit la pământ. Tânărul ne-a întrebat de unde suntem, ce meserie avem, cum de-am ajuns în locurile acestea atât de pustii. Și-a aprins o țigară și a pus arma pe sobă. Șeful lui a observat și l-a dojenit aspru:

- Ia arma-n mână! Ia-ți arma de pe sobă! Nu-ți este frică că vreun membru de partid ca Isopescu poate să o ia și să te achite?! Imediat tânărul a luat pușca și ne-a spus:

- Toți să puneți șubele, topoarele și joagărele lângă ușă! De asemenea, să predați toate păturile și dinamita.

Ciobanilor le-a ordonat să aducă brânza. Apoi a ieșit afară și s-a lipit de fereastră, unde mai era un camarad de-al său. Noi ne-am ridicat și am început să aranjăm lângă ușă tot ce ne ceruse. Atunci am observat că stâna era înconjurată de noii veniți și că aveau și câțiva măgari. Tânărul a intrat din nou în stână și curios a început să caute prin bagajele noastre. A găsit, într-un rucsac, un carnet de UTC pe numele lui Lavric Vasile.

- Cine este Lavric?

- Nu este aici, este plecat în concediu la Rădăuți, răspunse Iacob Vasile, un miner. Am confirmat și noi cele spuse de Iacob și până la urmă l-am convins și ne-a lăsat în pace.

Ne-au luat toate păturile, joagăre, topoare, o parte din bocanci și șube, 90 kg de dinamită și 80 kg de brânză. Le-au pus pe măgari, ne-au mulțumit, ne-au urat multă sănătate și au plecat spre Pietrosul Călimani, spre inima pustiului.

Am stat așa, muți și dezbrăcați, până s-a luminat de ziuă, când artificierul Voropciuc Alexandru a rupt tăcerea.

- Să mergem în sat la Gura Haitii că aici nu mai avem ce sta. Haideți!

Am luat-o în fugă, la vale, înnebuniți. Ajunși în sat am povestit cele întâmplate. Imediat ce a aflat și a venit miliția din Gura Haitii. Apoi au apărut miliția și securitatea din Vatra Dornei, iar pe la ora prânzului a venit securitatea din Suceava. Până seara ne-au tot întrebat cum a decurs întâlnirea noastră cu partizanii, insistând asupra faptului că n-am recunoscut pe vreunul.

Când s-a înserat, comandantul securității din Suceava, Popic, după ce în șoaptă s-a consultat cu alți responsabili, a dat ordin întregului grup de milițieni și securiști:

- Mergem la fața locului! Cu noi mai merg Isopescu, Adam, Băgu Gheorghe, Popa Gheorghe.

Isopescu a început să argumenteze și să se jelească că nu poate să meargă că-i bătrân, că i-au luat două perechi de bocanci cu două rânduri de tălpi, că are 6 copii ... Între timp eu mă tot gândeam: „Dacă nu merg își vor imagina că-i cunosc, că am legături cu ei, așa că merg oriunde mă vor

duce”. De asemenea și Popa a acceptat să urce. A început să plouă mărunț și noi eram foarte sumar îmbrăcați. Am plecat fără să scoatem un cuvânt. Mergeam într-o grupă de milițieni îmbrăcați în militar însoțiți de securiști îmbrăcați în civil și înarmați cu pistoale automate. După vrei 15 km de urcuș, pe întuneric și burniță, am ajuns la Stâncă Pinului, am fost somați, cu urlete de junglă:

- Stați! Stați! Și au început să se tragă focuri de armă. Milițianul care era alături de mine s-a izbit de rădăcina unui brad, a scos încărcătorul din cizmă și a încercat să tragă. Dar necaz! Pistolul s-a înfundat și nu a luat foc. A sărit, s-a trântit pe burtă și a dispărut în întuneric. S-a produs panică. Ne-am pierdut unii de alții prin bezna nopții și desișul pădurii. Eu am rămas culcat acolo unde mă lăsase milițianul. După o vreme mi-am pierdut răbdarea așteptând și am început să mă târăsc pe burtă, să-mi caut grupul cu care am urcat. M-am târât vreo 5 km (atât am apreciat a doua zi) dar nu l-am găsit. Deodată mi-am amintit că făcând prospecțiuni pe masivul Căliman, zilnic vedeam vite rupte de urși. Odată apărut ursul în minte, m-a cuprins o frică de moarte.

Împuşcăturile se auzeau departe, depart și ziceam eu că dacă am scăpat de puşcă, voi muri mâncat de urs.

Îngrozit, am reușit să mă cațăr într-un brad, unde am stat toată noaptea. A fost o noapte de smoală, o noapte de teroare și spaimă, cu burniță rece care mă pătrunsese până la os.

Când s-a luminat de ziuă, am coborât din brad și am luat-o pe un pârau la vale, convins că acesta trebuie să se verse în Neagra de unde speram să mă descurc. N-am mers nici 2 km că am fost descoperit și recunoscut de niște securiști care m-au luat și m-au condus la un cort unde m-au servit cu lapte fierbinte, mi-au făcut o frecție, apoi m-au culcat pe o saltea pneumatică, acoperindu-mă cu o pătură. Am adormit pe loc. Am dormit până seara. Când m-am trezit și am ieșit afară din cort, se înseninase, se încălzise și era un amurg splendid de toamnă în munți. Atunci m-am văzut: aveam pantalonii rupți, cămașa și haina spintecate, eram nebărbierit, dar bucuros că am scăpat

cu viață. M-am hotărât pe loc să plec la casa mea unde mă așteptau soția și copilul. Am luat-o la fugă la vale până la Vatra Dornei vreo 20 de km. Ajuns în gară, am luat primul marfar ce se îndrepta spre Iacobeni. Când am intrat în casă, soția era cu fetița în brațe.

S-a speriat văzându-mă în ce hal arătam, iar după ce i-am povestit tot ceea ce am pățit m-a rugat, cu lacrimi în ochi, să nu mă mai duc în Călimani.

- O să trăim cum o da Dumnezeu, numai nu ne mai lăsa singure. Uite fetița cum te urmărește cu privirea !

După aproape un an de la cele întâmplate, la o ședință de analiză a muncii, m-am întâlnit cu Carcea Petru, vicepreședintele sfatului regional Suceava, răspunzător și de lucrările geologice din

Călimani și care fusese în grupul în care a urcat la Stînca Pinului pentru a-i prinde pe partizani. Când a rămas singur l-am întrebat:

- Ce mai știți de cei care ne-au atacat în Călimani ?

- A... erau niște ofițeri dezertori din armată. Au fost prinși și toți 9 executați fără nici o formalitate, adică fără proces. Tovarășul comandant al securității, Popic, ne-a spus că a curățat pădurile sucevene de bandiți.

În sine mi-am zis „Să-i răsplătească Dumnezeu după fapte pe toți aceia care și-au bătut joc de neamul nostru atât de încercat”.

Explorările geologice din Călimani s-au suspendat după această crimă timp de 10 ani!

Lista foștilor elevi ai liceelor din Dorohoi, arestați și condamnați ca anticomuniști

Abăcioae Leon – student – executat
 Ailoaie Constantin – elev
 Airinei Remus – student
 Airinei Rodica – studentă
 Alexandru Dumitru – student – a murit nebun în urma torturilor la reeducare
 Andrieș Ștefan – student
 Balanișcu Ion – student – mort în timpul torturilor la reeducare
 Băgu Gheorghe – student
 Bobu Ion – student – a murit nebun în urma torturilor la reeducare
 Brahonschi Constantin – inginer
 Dorohonceanu Constantin – comisar de poliție
 Feodoriu Adrian – student
 Formagiu Mihai – student – s-a sinucis la reeducare
 Iliescu Constantin – student
 Maxim Constantin – elev
 Maxim Ioan – ofițer artilerie
 Maxim Vasile – student
 Midoschi Gheorghe – ofițer aviație
 Mocaschi Ștefan – student
 Moraschi Felicia – studentă

Moruzi Alexandru – student
 Mucea Harieta – elevă
 Mucea Mircea – student
 Munteanu Eugen – mort în urma torturilor la reeducare
 Popușoi Didina – studentă
 Popescu Maria – studentă
 Praizner Mircea – elev
 Sandovici Nicolae – student – mort în timpul anchetei
 Sapariuc Mihai – student
 Scutaru Ion – student
 Scutaru Mihai – student
 Starovici Ion – student – executat
 Sudor Constantin – elev
 Șoltuz Laurențiu – student mort nebun în urma torturilor
 Ștefan Alexandru – elev mort în închisoare
 Tudose Gheorghe – elev
 Tudose Petre – inginer

Istoria Liceului "Mihai Eminescu" Botoșani (4)

Mihai Matei

Un alt nume ce trebuie să rețină atenția este cel al d-șoarei Eliza Popescu, căsătorită Gheorghiu, încadrată în noul an, pe catedra de matematică. Și ea s-a atașat suflutește și profesional de această școală, funcționând 41 de ani, fără întrerupere, până în 1931. A lucrat și-n calitate de director, între anii 1904-1907, când, datorită eforturilor depuse, este închiriat localul din Bulevardul Mihai Eminescu nr. 56 (casele Manole), cumpărat apoi de Comitetul Școlar.

Anul școlar, acum și cu clasa a IV-a, are un obiect de studiu nou: filosofia, pentru care este numită, suplinitoare d-șoara Natalia Davidel, ce s-a oferit să predea fără plată această disciplină, până la 1 aprilie 1891, când disciplina devenea bugetată.

În cursul anului, la 26 octombrie 1890, Externatul s-a mutat în Casele Gheorghiiade, din str. Dragoș Vodă nr. 67. Imobilul a fost contractat pe timp de 5 ani, cu o chirie anuală de 2600 lei.

Anul 1891 este trist pentru botoșăneni, deci și pentru Externatul Secundar de fete, ca și pentru întreaga țară. Miercuri, 8 mai, a fost ziua înmormântării celui ce a fost Ion C. Brătianu, când la Catedrala Uspenia s-a oficiat o panahidă, la care au participat oficialitățile județului și ale orașului, un

mare număr de cetățeni, profesori, elevi și eleve.⁵⁶

O veste tot atât de cutremurătoare avea să fie și cea a morții lui Mihail Kogălniceanu, personalitate care alături de Ioan Cuza sunt ctitorii României moderne.⁵⁷ La Burdujeni, 5 - 6 mii cetățeni au așteptat sicriul cucorului neînsuflețit al Marelui Om. Din Botoșani a fost prezentă o delegație importantă. Profesorul „Laurian”-ului Ștefan Lupașcu a depus o coroană de flori în numele corpului didactic al orașului și a rostit o importantă alocuțiune.

În aceeași vreme, lumea profesorilor și a celorlalte cadre didactice a fost întristată de dispariția distinșilor lor colegi, C. Cernea și apoi a lui Emil Tokarschi⁵⁸, cel care timp de 20 de ani a influențat generațiile ce s-au perindat „*prin inteligența, prin cunoștințele sale vaste și prin bunătatea unei inimi înduioșate prin suferință*”.⁵⁹ Presa locală a timpului a evocat personalitatea „enciclopedistului” ca „*o legendă vie, îndelungată, de cea mai neprihănită virtute civică*”.⁶⁰

În anul 1891-1892 externatul Secundar de fete din Botoșani, funcționează, pentru prima dată, cu ciclul complet de 5 clase. Încadrarea unității, la 1 septembrie se prezenta astfel:

1. Natalia Enescu- istorie, filosofie
2. Elena Răutu-fizico-naturale
3. Eugenia Savinescu-franceză
4. Natalia Grecinschi-română
5. Maria Gheorghiu-germană

6. Eliza Popescu-matematică
7. Aspazia Caton-lucru manual
8. A. Ivașcu-desen, caligrafie
9. Elena Manu-muzică
10. Th. Gliga-religie

După deschiderea cursurilor, la religie apare suplinitoare Maria Briescu. Analizând situația de la sfârșitul anului acesta de învățământ, observăm înregistrarea unei mari fluctuații de eleve, în sensul pierderilor de efectiv, pe parcurs. Astfel, din cele 193 eleve înscrise la început, 46 se retrag din

diferite motive; 20 rămân repetente, după examenul de corigență (50 au fost în această postură) și 8 sunt eliminate. Au rămas 119 eleve în cele 5 clase, dar în clasele a IV-a și a V-a câte 10 fiecare. Era oare prea mare exigența?

Anul școlar ce urmează, respectiv 1892-1893, începe la 1

septembrie, fără probleme deosebite. Se remarcă doar înlocuirea directoarei Eufrosina Pravăț, cu ordinul ministrului de resort nr. 229 din 18 ianuarie 1893, fiind numită d-șoara Aglae Adam (devenită Theodor, prin căsătorie). Ea ocupă catedra de istorie și conduce unitatea cu rezultate deosebite, după cum vom vedea, timp de 10 ani, până în iulie 1903, când demisionează, pe motiv de boală, funcționând apoi, fără întrerupere, ca una din cele mai bune profesoare ale orașului, până în anul 1932, dată la care se pensionează.⁶¹

Situația pe clase a elevelor prezintă în acest an următoarele efective:

220 eleve înscrise, dar se retrag iarăși, destul de multe: 51, și promovează 114 eleve; au rămas repetente 47 și au fost eliminate 8; menționăm că în situația de corigente au fost 44 eleve.⁶²

La serbarea ce încheia anul școlar, s-au înmănat celor mai bune eleve 125 exemplare cărți, primite de la minister, printre care și titlurile „Cum vorbim”, „Zoologia”, „Istoria”, de I. H. Rădulescu, „Cronica” lui Gh. Șincai, „Luptele pentru naționalitate” etc.

Anul 1892 avea însă să aducă pentru Externatul Secundar de fete din Botoșani evenimente și probleme ce au concentrat mult atenția colectivului didactic, oragnelor locale de conducere și Ministerului Instrucțiunii Publice.

Pentru înțelegerea evenimentelor, să ne aducem aminte că, un rol important în viața social-politică a României, la sfârșitul secolului al XIX-lea l-a jucat mișcarea socialistă, între curente sociale, politice și filosofice, care s-a fundamentat pe condițiile concret istorice de dezvoltare a societății. În ultimele decenii ale secolului trecut, s-a desfășurat o vastă activitate de căutări teoretice, pentru elaborarea unui program politic care să susțină constituirea unui organism politic socialist.

Astfel, încă în 1880, la Iași a luat ființă o societate studențească având ca scop „*ridicarea morală și materială a poporului român*”. Sufletul acestei mișcări erau botoșănenii Ion și Gheorghe

Nadejde, la care s-au adăugat V. G. Mortun, Th. Speranța, C.Mille, Chernbach și alții. Publicațiile „*Revista școlii*”, „*Muncitorul*” și „*Contemporanul*” serveau ca tribună a răspândirii ideilor socialiste. La Botoșani, socialiștii erau strânși în jurul farmacistului Alex. Șmeltz și a elevului Liceului „Laurian” Horia Sanielevici.

Socialismul „aceasta noua evanghelie” reprezenta o literatură nouă, la modă, cu idei ce apărau adevărul și dreptatea. Nicolae Iorga, amintindu-și de această perioadă marturisește: „*din acest socialism de zori ai cugetării, mi-a rămas ce trebuie, ca mila de oameni, de orice om, cu atât mai mare mila, cu cât el e mai nenorocit*”.⁶³

S-au creat cercurile socialiste apoi cele muncitorești.⁶⁴ În 1890, la Botoșani, participa la dezvelirea bustului poetului Mihai Eminescu, din partea cercului socialist din Iași, Panait Mușoiu, făcând cunoștință cu Panait Zosin, unul din cei mai buni elevi ai „Laurian”-ului. Panait Zosin, împreună cu alți colegi, organizează, la gazda sa, o serie de întruniri, conferințe, apoi la sfârșitul anului 1891, creează un club al muncitorilor, ce va edita și un ziar, bilunar, „*Proletarul*”.⁶⁵

Sosit din nou la Botoșani, Panait Mușoiu avea de gând să organizeze, cu o participare de amploare, sărbătorirea zilei de 1 Mai în grădina Petrino. Acum se hotărâse să intervină organele de ordine locale. Au fost avertizați părinții, s-a împiedecat sărbătorirea zilei de 1 Mai prin mobilizarea armatei din zonă, constituirea unor patrulare, paza barierelor de intrare în oraș și efectuarea unor arestări preventive, printre care și mulți tineri.⁶⁶

Ulterior, inspectorul general al școlilor Ștefan Mihăilescu realizează o anchetă și el, atât la Liceul „Laurian” cât și la Externatul Secundar de fete. Pe baza acestor concluzii, la 3 mai 1892 s-a judecat, în Consiliul școlar al Externatului secundar de fete situația elevelor găsite participante la mișcarea socialistă, hotărându-se eliminarea lor din

școală. Elevele erau în clasa a V-a, cu o situație bună la învățătură. Acestea sunt: Vasiliu Elena, din Botoșani (părinții fără profesie), Teodor Emilia, din Dorohoi (părinți funcționari), Munteanu Eufrosina, din Berhometele, pe Siret, județul Dorohoi (tatăl psalt), Segal Fany, din Botoșani (tatăl comerciant) și Leibovici Rifca, din Botoșani (părinții fără profesie).⁶⁷

Despre acest eveniment, *Monografia Liceului „Carmen Sylva”* nu pomeneste nimic, probabil din prudență, ori pentru a nu umbri, după părerea autoarei Leonardescu, activitatea școlii, la cincizeci de ani de la înființarea sa. Faptele, spunem noi, nu pot însă rămâne neconsemnate.

În această vreme, unele cadre didactice participă la importante manifestări publice. Astfel, la 28 martie 1892, în Sala Teatrului „Petrache Cristea”, unde conferențiază, din nou, istoricul A. D. Xenopol, despre *„Românii din Ardeal”*, profesoara Elena Manu a susținut un recital de pian, după care a cântat Fanfara Regimentului 16 Dorobanți. Tot în acea sală, în aprilie 1902, profesoara Ortensia Buzoianu a susținut și ea conferința „Studiu comparativ asupra Munților Padurea Neagră, Alpi și Carpați, din punct de vedere pitoresc”. Conferința a fost urmată de un concert de muzică cultă, dat de formația Ateneului din Botoșani. Sunt prezențe în viața culturală a urbei remarcate de presa timpului, la aceste manifestări, de fiecare dată participând un public elevat, știind să recepteze și să aprecieze gestul benevol făcut de aceste intelectuale generoase.⁶⁸

Numărul elevelor crește, în anul de învățământ 1893-1894; au fost înscrise 219, s-au retras 60, au promovat 69, au rămas corigente 42; numărul celor repetente este de 37, iar 17 au fost eliminate pentru diferite abateri. După corectare, numărul total al elevelor promovate s-a ridicat la 105.

În componența cadrelor didactice se remarcă figura d-șoarei Elena Buznea (căsătorită apoi C. Meissner)

unul din cele mai combative personaje din mișcarea de emancipare socială și politică a femeii. A fost numită prin concurs, provizoriu, la catedra de filosofie și pedagogie. Funcționează la Externatul secundar de fete din Botoșani până la 1 septembrie 1895, după care a plecat la Iași, apoi la București și din nou la Iași. A fost membră în diferite societăți de binefacere și președinta Asociației feministe din Iași.⁶⁹

Ca și în alte ocazii pomenite, cadrele didactice susțin, în afară de școală, diferite activități. Prin Raportul nr. 137, din 6 februarie 1895, directoarea școlii cere Inspectorului general aprobarea ca unitatea să-și dea concursul la susținerea serbării muzical-literare, organizată de Societatea de binefacere „Șezătoarea” a domnișoarelor din Botoșani. Societatea a avut o bogată activitate timp de peste 10 ani. Ea a luat ființă la 11 noiembrie 1891 și făceau parte din ea toate profesoarele Externatului secundar de fete, alături de distinse domnișoare din oraș. Aprobarea s-a dat, scopul urmărit fiind cel de a aduna fonduri pentru sprijinirea unor eleve și elevi săraci, până la terminarea studiilor secundare.⁷⁰

În următorul an școlar, 1895-1896, numărul elevelor nu crește; el începe cu 179, din care se retrag 31; promovează 70, rămân corigente 35; sunt repetente 38 și eliminate 5. Condițiile în care se învață, situația precară de la unele gazde, lipsa unui internat, nivelul cu care provin din unele școli, nepriceperea familiei în probleme de conținut ale școlii și, desigur, necunoașterea mai atentă a particularităților individuale de dezvoltare a tinerelor fete, de către toate profesoarele Externatului, și-au pus amprenta pe rezultatele mai slabe la învățătură, acum, ca și altădată.

Școala nu mai putea funcționa în Casele Ghiorghiade, cu spații înguste și neigienice; de aceea, directoarea intervine la minister și acesta a aprobat mutarea unității în Casele Arapu, din str. Marchian. Contractul de locație s-a încheiat pe timp de cinci ani, cu începere

de la 26 octombrie 1896, cu o chirie anuală de 4000 lei.⁷¹

Anul școlar 1896-1897 se desfășoară sub semnul împlinirii a zece ani de când Externatul secundar de fete exista, sfârșitul de secol găsim afirmată deja această unitate școlară botoșăneană. Conducerea școlii a solicitat ministerului să se aprobe introducerea uniformelor școlare, cerere motivată de nevoia întăririi ordinii și disciplinei. Din statisticile înregistrate se poate observa iarăși numărul destul de mare de eleve eliminate din școală: 40, în cinci ani de școală, din aproximativ 938 câte au fost înscrise în planurile de școlarizare, reprezintă un procent îngrijorător (4%). Această solicitare însă a rămas, deocamdată, fără ecou.

Noul ministru al Instrucțiunii Publice, Petru Poni, a elaborat Legea pentru construirea școlilor primare și înființarea Casei Școalelor, instituție care avea să se ocupe și de editarea manualelor, a materialelor didactice. La activitatea Casei Școalelor, Spiru Haret va atrage și scriitori care, la rândul lor, vor crea povestiri și poezii pentru manualele școlare.⁷²

În cursul acestui an, patru din valoroasele profesoare ale Externatului sunt numite cu titlul definitiv, prin I. D. Regal, din noiembrie și decembrie 1896. Este și primul an când primăria orașului acordă suma de 200 lei, pentru a se cumpăra cărți elevelor lipsite de mijloace financiare (reținem faptul că în anii 1894-1897 s-au retras din școală, din cauza lipsei posibilităților materiale, un număr de 222 eleve).⁷³

Acest an de învățământ se încheie și el cu o frumoasă serbare.

Anii școlari 1897-1898 și 1898-1899 nu aduc modificări deosebite; toate cadrele didactice, precum și cei care trebuiau să sprijine școala au acționat pentru consolidarea și propășirea Externatului. Din anul 1898-1899, intră în vigoare o nouă Lege a învățământului - „Legea Haret”. Potrivit ei, gimnaziul este desemnat să reprezinte această treaptă mijlocie de cultură generală. Gimnaziile

de până acum reprezentau o parte din cursul întreg de liceu. După noua lege, el capătă o existență de sine stătătoare. Studiile de gimnaziu vor reprezenta continuarea învățăturilor din școala primară și în același timp dezvoltarea unui ciclu complet de cunoștințe generale care să fie în mai strânsă legătură cu viața practică.⁷⁴ Aplicarea noii legi însemna și mărirea salariilor profesorilor din școlile secundare, a indemnizației de conducere a directorilor. Legea prevede multe alte măsuri despre care va fi vorba pe parcursul prezentării evoluției școlii botoșănene.⁷⁵

Una din profesoarele de prestigiu ale Externatului de fete, care se afirma acum, este Elena N. Rautu, care, în anul 1890-1891, devine definitivă, în decembrie, prin I.D.Regal. Era absolventă a Azilului „Elena Doamna”, din București, obținând diploma de maturitate în iunie 1890. În 15 septembrie, același an, este numită suplinitoare pe catedra de matematică, apoi pe cea de fizico-naturale și igienă, în locul Virginiei Micle. În urma concursului susținut la Universitatea din Iași, devine titulară și din 1896 - definitivă. S-a bucurat tot timpul de stima și respectul elevilor și părinților, colegelor și autorităților școlare, precum și ale conducerii orașului. Își încheie mulțumită cariera, în anul 1930, deci după 40 de ani de muncă onestă, responsabilă, fiind mereu exemplu. De aceea a și fost mult timp regretată.

Tot în acest an, prin ordinul 63, emis de minister, din 5 octombrie 1898, orarul externatelor secundare din țară s-a modificat, reducându-se numărul de ore la unele obiecte, la altele sporind. De aceea s-a întocmit, și la Botoșani, un orar nou, prin care sâmbăta după-masa a devenit liberă, iar orele de miercuri după-masa au fost rezervate muzicii vocale. Erau prevăzute și ore pentru disciplina gimnastică, dar din lipsa unui cadru didactic acestea nu se efectuau.⁷⁶

Consemnăm, în contextul derulării și a acestui an școlar, un nou fapt deosebit ce a zguduit sufletele și

spiritele luminate ale țării și, desigur, ale intelectualilor botoșăneni, mereu sensibili și la asemenea evenimente. Era „Țara în doliu”, cum sublinia necrologul din ziarul lui Scipione Bădescu: Lascăr Catargi, „șef autorizat, de 30 și mai bine de ani, al Partidului Conservator, a fost Loctiitor domnesc și în mai multi ani Prim-ministru”. La manifestările de doliu locale au participat și profesoarele Externatului secundar de fete din Botosani.⁷⁷

În luna mai, elevele școlii, în frunte cu directoarea Aglae Theodor și profesoarele au participat la mai multe drumeții, vizite și scurte excursii; s-au colectat plante pentru herbare, s-a vizitat

apoi Biserica Popăuți, ctitorie a lui Ștefan cel Mare (1496), s-a făcut o deplasare la Bucecea, la șantierul unde se executau lucrări pentru aducțiunea apei potabile necesare orașului Botoșani.

Cu fast deosebit s-a sărbătorit ziua 10 Mai 1899. Întregul oraș a participat la manifestările organizate de cei în drept: parada militară și a elevilor „Laurian”-ului, trecută în revistă de prefectul județului și comandantul garnizoanei, generalul Palladi, un tedeum la Catedrala Uspenia, iar după-masă ample și diverse activități recreativ-distractive.

NOTE

56. Cadrele didactice și elevele Externatului secundar s-au adunat la școală, serbarea începând la orele 9. Corul elevilor, condus de profesoara Manu a intonat un imn de deschidere, după care Maria Alevra, profesoara de filosofie și pedagogie, a ținut o cuvântare subliniind însemnătatea zilei de 10 Mai. S-au recitat, mai apoi, poezii patriotice, ele alternând cu piese corale. Partea a doua a programului s-a desfășurat la o frumoasă vilă, în apropierea orașului, pusă la dispoziție în mod gratuit.⁷⁸ Și aici, au participat toate elevele, o parte din profesoare și directoarea unității. S-a început cu un dejun, apoi s-a dansat, în sunetele muzicii alese în mod special; s-au interpretat apoi mai multe piese corale. Totul a fost plăcut, educativ și recreativ, așa cum s-a conceput.⁵⁶ *Arhivele Naționale, Direcția Județeană Botoșani, Fond Liceul „Carmen Sylva”*, dosar nr. 1/1890, fila 2

⁵⁷ Barbu Teodorescu, *Nicolae Iorga*, Editura Tineretului, pag. 49

⁵⁸ Matei Mihai, *Aspecte ale organizării luptei sociale și de clasă în orașul și județul Botoșani, în perioada 1880-1900*, în volumul „Botoșani - istorie și contemporaneitate”, Întreprinderea Poligrafică, „13 Decembrie”, București, 1969, pag. 57

⁵⁹ Ionel Bejenaru, *Începuturi ale mișcării socialiste și muncitorești botoșănene*, în „Hierasus”, anuar, 1978, pag. 433

⁶⁰ I. Mihai, S. Nistorică, I. Onofrei, *op. cit.*, pag. 55

⁶¹ Ștefan Ciubotaru, *Pagini din istoria învățământului botoșănean*, *op. cit.*, pag. 179. Vezi și „Vocea Botoșanilor”, nr. 18, din 9 iunie 1892

⁶² Ștefan Ciubotaru, *Monografia orașului Botoșani*, Editura Gee, 1994, pag. 187; vezi și Ștefan Ciubotaru *Pagini culturale botoșănene*, *op. cit.*, pag. 141

⁶³ Gabriela Leonardescu, *op. cit.*, pag. 170

⁶⁴ Ștefan Ciubotaru, *Pagini culturale botoșănene*, Editura Gee, 1994, pag. 187

⁶⁵ Gabriela Leonardescu, *op. cit.*, pag. 25

⁶⁶ *Monitorul Oficial* nr. 277, din 10 martie 1896

⁶⁷ O cifră foarte mare față de cifra mică a elevilor care urmau școala secundară, la acea vreme (n.n.)

⁶⁸ Gheorghe Dumitrescu-Iași, *Raport asupra proiectului de lege a învățământului secundar din 1898*, în A. Bondrea „Perenitatea unei moșteniri”, *op. cit.*, pag. 81

⁶⁹ În felul acesta, prin astfel de măsuri, se va elimina fluctuața de cadre care era destul de mare până acum; erau făcute mutări de cadre chiar în timpul desfășurării anului școlar (n.n. – M.M.)

⁷⁰ Gabriela Leonardescu, *op. cit.*, pag. 27

⁷¹ „Curierul românesc”, nr. 13, din 1 aprilie 1899

⁷² Este vorba de „Vila Boyan”, proprietatea fostului prefect și apoi primar al orașului Botoșani, situată în Bariera Curtești, într-un loc foarte pitoresc, pe atunci (n.n. – M.M.)

⁷³ „Curierul Românesc”, nr. 22, din 1 iunie 1899

⁷⁴ „Curierul Românesc”, nr. 25, din 3 iulie 1899

⁷⁵ Arhivele Naționale Direcția Județeană Botoșani, *Fond Prefectura județului*, Dosar nr. 3/1899, fila 80

⁷⁶ Ionel Bejenaru, *Dicționarul Botoșănenilor*, Editura Moldova, Iași, 1994, pag. 55

⁷⁷ „Curierul românesc”, nr. 25, din 3 iulie 1899

⁷⁸ Arhivele Naționale Direcția Județeană Botosani, *Fond Prefectura județului*, Dosar nr. 3/1889, fila 80

Prima medalie dedicată “Zilei Culturii Naționale”

Mihai C.V. Cornaci

Pe 15 iunie 2010, cu ocazia manifestărilor organizate la Botoșani, prilejuate de împlinirea a 121 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu, academicianul Eugen Simion făcea publică solicitarea sa adresată Parlamentului României prin care ziua de **15 ianuarie** să devină **“Ziua Culturii Naționale”**.

Inițiativa fostului președinte al Academiei Române a fost susținută de un număr de 50 de deputați și senatori PSD și liberalul Mircea Diaconu.

În expunerea de motive se arată: *“Românii văd în Eminescu, de aproape un secol și jumătate, un poet reprezentativ pentru spiritualitatea și forța lor de creație. (...) Este justificat în acest caz să legăm ziua culturii naționale de numele poetului în care vorbitorii de limbă română de pretutindeni văd în el o expresie a spiritualității lor.”*

Proiectul de Lege a fost aprobat de Plenul Senatului în data de 6 septembrie 2010 și dezbătut ulterior și adoptat de Camera Deputaților pe 16 noiembrie 2010.

La 6 decembrie 2010, Președintele Traian Băsescu a semnat decretul¹ pentru promulgarea legii privind declararea zilei de 15 ianuarie **“Ziua Culturii Naționale”**

Contactat² după promulgarea Legii, criticul și istoricul literar Eugen Simion a

declarat: *“Primesc cu bucurie vestea promulgării acestei legi, o idee pe care a îmbrățișat-o Victor Socaciu. Mulțumesc celor care au votat-o și au susținut-o. Orice națiune trebuie să își celebreze cultura. Ziua de naștere a lui Eminescu e cea mai potrivită pentru celebrarea culturii naționale.”*

În Sesiunea Solemnă³ a Academiei Române dedicată Zilei Culturii Naționale, în urma propunerii academicianului Eugen Simion, Victor Socaciu a primit “Distincția Culturală”.

Astfel, începând cu 15 ianuarie 2011 românii de pretutindeni, în diferite forme de organizare, vor avea prilej de omagiere a poetului Mihai Eminescu, precum și a valorilor culturii naționale.

În acest context, Elena Condrei, director Editura “Geea” Botoșani, a marcat

prima ediție a Zilei Culturii Naționale prin **editarea primei medalii** dedicată acestei Sărbători, inclusă în sfera largă a manifestărilor cultural-artistice și acțiunilor social-culturale desfășurate pe plan local și național.

Realizată la un atelier monetar din Moscova, medalia poate fi prezentată și astfel:

Centrul aversului este dominant de bustul poetului Mihai Eminescu (inspirat de fotografia realizată la Praga în 1869) încadrat de milesimii 1850-1889 și doi luceferi în ascensiune.

Semicircular, în partea superioară este trecut textul “Ziua Culturii Naționale”.

Simetric, în partea inferioară, textul “15 ianuarie 2011”.

Între bust și textul de la exerga inferioară este trecut editorul “Editura Gee” ce încadrează sigla “G”.

Prin această compoziție a aversului, generată de omul de cultură Elena Condrei, ni se sugerează că prin Eminescu atât însemnele culturii cât și ale istoriei românilor, cu bogatele ei tradiții, străbat imensitatea spațiului și limitele timpului.

Sub semnul unor astfel de realizări, în același timp cu sărbătorirea Zilei Culturii Naționale se are în vedere și omagierea nemuririi Poetului aflat într-un permanent zbor astral:

*“Porni luceafărul, creșteau
În cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
În tot atâtea clipe.”*

Reversul medaliei prezintă în partea superioară textul eminescian:

*“Limba este însăși floarea sufletului
etnic al românimii.”*

În partea centrală este redată o floare de nufăr galben (*Nuphar luteum*) care face trimitere la forța de creație și eternitatea Poetului, dar ne duce cu gândul și la “Lacul” de lângă Ipotești.

*“Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă”
(Lacul)*

Prin mențiunea de la exergă “Serie unică” editorul care se semnează cu E.C. face trimitere și la tirajul extrem de limitat al acestei medalii, 20 exemplare.

Executată din tombac acoperit cu Ø = 50 mm, pe ambele fețe execuția fiind într-un singur plan.

Contrastul dintre câmpul ușor matisat și reprezentările superfinisate crează imaginea unei execuții proof.

Medalia este protejată într-o cutie din mase plastice, cu capac transparent și cu suportul de bază din catifea de culoare albastru închis.

Facem mențiunea că pe traseul buneii finalizări a acestei emisiuni medalistice și-a adus contribuția cavalească dl. dr. Constantin Ciobanu recunoscut colecționar, scriitor și cercetător al istoriei poștale, președintele Asociației Filateliștilor, Maximafiliștilor și Cartofiliștilor din Republica Moldova.

Medalia a fost semnalată ca apariție duminică, 9 ianuarie 2011, în Sala de conferințe a Editurii Agata Botoșani, în ședința colectivului redacțional al revistei “Luceafărul”.

De asemeni noua apariție medalistică a fost prezentată de dl. Mihai Costin, Președintele Grupării Colecționarilor de Medalii și Insigne “Mihai Eminescu” a S.N.R. la vernisajul expoziției prilejuite de sărbătorirea celor 161 de ani de la nașterea “Luceafărului poeziei românești”, în sala Constantin Brâncuși de la Palatul Parlamentului, în data de 12.01.2011.

Prezentarea medaliei și lansarea oficială în circuitul public a avut loc vineri 14 ianuarie a.c. în cadrul programului de manifestări organizate de Biblioteca Județeană “Mihai Eminescu” Botoșani cu ocazia aniversării Poetului și a primei ediții a “Zilei Culturii Naționale”.

Prezentarea medaliei a fost făcută de editorul Elena Condrei, care și-a exprimat satisfacția că spațiul cultural botoșănean a generat această primă și frumoasă apariție, justificând cinstea revenită orașului nostru de a fi leagănul acestei solemne sărbători naționale.

PATRIMONIUL IMOBIL

Biserica Popăuți-sinteză și inovație(2)*

Dumitru Agachi

Legătura optică naos – altar se realizează prin pictura „de factură monumentală” (Sorin Ullea), având în centru pe *Maica Domnului cu pruncul în brațe, cea atotstăpânitoare (Platytera)*, înconjurată de câte doi îngeri îmbrăcați ca diaconi. În zona mediană a absidei, sub un brâu de medalioane cu serafimi, au fost plasate, de la stânga la dreapta, scene ale frizei *Patimilor: Învierea, Împărtășirile apostolilor* (plasate simbolic de o parte și de alta a ferestrei din axul absidei), apoi *Cina cea de taină* și *Spălarea picioarelor*. Registrul inferior, delimitat de friza *Patimilor* printr-un frumos brâu floral pictat cu aur, conține *Liturghia arhierescă*. Lucrările de curățire a picturii, realizate în ultima perioadă de restauratori, au repus local în valoare, printre altele, eleganta caligrafie chirilică de pe filactere, solemnitatea gesticii personajelor sau brâul fitomorf. Palmetele în succesiune, rafinat pictate cu aur, de frumusețea unui chenar de manuscris, reliefează sobrietatea și rafinamentul decorației menită a marca atributul domnesc al ctitoriei.

Schela montată în naos și prelungită în turlă ne-a facilitat observații directe la sistemul de boltire și la tamburul turlei. În urma măsurătorilor pe care le-am efectuat, a rezultat că înălțimea totală a turlei, măsurată din cheia bolții și până la baza tamburului este de 10,65 m; precizăm că la această măsurătoare este posibilă o eroare de $\pm 1 \div 5$ cm., ca urmare a modului de măsurare, prin adiție, permis de tronsoanele schelei. Semnificativă pentru modul de execuție al tamburului este adaptarea, în fond dificilă,

necesitând o mare precizie și atenție la zidire, la cerința zugravului de a se crea o suprafață relativ vizibilă pe toată înălțimea mare a turlei. Întrucât măsurătorile au evidențiat că **diametrul interior** variază constant pe înălțime, de la 3,40 m, la baza tamburului, la 3,20 m, această dimensiune fiind măsurată la înălțimea de 8,50 m, este o **evidență că tamburul are o dezvoltare verticală interioară tronconică și nu cilindrică, după cum se credea**. Spre partea superioară a tamburului sunt variații semnificative ale diametrului interior **în aceeași secțiune**, la înălțimea de 8,50 m măsurându-se următoarele dimensiuni: 3,25 m, pe direcția nord – sud, 3,22 m, pe direcția est – vest și 3,20 m pe direcția nord – vest / sud – est. În zona mediană a turlei, generând o bună iluminare a primei jumătăți a acesteia, sunt plasate, pe direcțiile cardinale, patru ferestre, care, deși înguste, au o dezvoltare verticală importantă.

Pentru a spori luminozitatea interioară și efectul optic simbolic al inelului de lumină, **zidarul Popăuților a creat, sub ferestre, glafuri foarte înclinate, cu înălțimea de 1,50 m, de o dezvoltare poate unică în arhitectura moldovenească a sec. al – XV – lea**. În penumbra de la partea superioară a tamburului, prin efectul de

impunătoare înălțime creat de aceasta, **tabloul Pantocratorului pare plasat, parafrazându-l pe Sorin Ullea, în cele mai de sus înălțimi.**

Pe verticala turlei, de sus în jos, după lucrările de restaurare a devenit vizibilă următoarea succesiune iconografică: Pantocratorul, bandă ornamentală, bandoul Puterilor Cerești: Serafimi și Heruvimi, **două registre suprapuse de arhangheli în sinaxă**, dintre care al doilea dezvoltat între ferestrele turlei, registrul profeților, registrul apostolilor, iar la baza tamburului, un chenar floral pictat cu aur, asociabil grafic celui plasat peste primul registru cu sfinți din altar și naos. Suprapunerea, la pictarea al turlei, a două registre cu sinaxe de arhangheli este probabil **unică**, individualizând și sub acest aspect, pe lângă cele remarcate de Sorin Ullea, programul iconografic Popăuților. Având de pictat una dintre cele mai înalte turla ale epocii (mai mult decât dublul înălțimii celorlalte, Voroneț, Sf. Ilie, Pătrăuți etc.), artistul de la Popăuți **are meritul de a fi gândit excepțional spațiul interior al tamburului**, dublând registrul arhanghelilor, scenele ajungând la înălțimea de circa 5 m și ocupând jumătate din înălțimea totală a decorației tamburului. Această rezolvare compozițională conferă și importante valențe **tematice**.

Privind modul specific în care erau acoperite bisericile lui Ștefan cel Mare (**acoperișul multiplu**), cităm observațiile pertinente și argumentate ale lui Dumitru Năstase (*Istoria artelor plastice în România*, vol. I, cap. *Arta în Moldova de la mijlocul*

sec. al XV-lea până la sfârșitul secolului al XVI-lea, Arhitectura, pag. 312 – 313): “În lipsa acoperișurilor originare, care nu s-au păstrat, numeroase **documente iconografice**, dintre care cele mai importante sînt **imaginile din tablourile votive**, dovedesc că bisericile moldovenești de tip triconc au avut, în epoca lui Ștefan cel Mare și în veacul următor, acoperișuri înalte, e o formă specifică.

De fapt, fiecare parte a clădirii era învelită separat, **pronaosul cu un acoperiș în patru ape, iar absida – ca și turla – cu căciuli conice. Streșinile erau late, pantele învelitorilor repezi și arcuite concav**, iar în jurul bazelor turlei coame și vârfuri ascuțite formau cunună. [...] Acest acoperiș a accentuat considerabil una din cele mai specifice trăsături ale arhitecturii moldovenești religioase – **verticalismul**; fiind compus din elemente distincte, ce pot fi îmbinate sau dispuse separat, el a permis degajarea bazei (...) turlei; el urmărește cu exactitate traseul zidurilor, **individualizând volumele absidelor și punând în evidență jocul maselor arhitectonice**”. (Sublinierile în text îmi aparțin, D. A.) De remarcat, în sensul verticalismului, și accentul pus, la Popăuți, pe înălțimea turlei. Considerațiilor deja cunoscute, referitoare la alcătuirea **acoperișurilor multiple** ale ctitoriilor ștefaniene, le adăugăm **observația, ce se desprinde din studiul tablourilor votive păstrate** (includem aici – ca foarte important, pe considerentele amplasării apropiate, a execuției în aceeași perioadă a edificiilor, precum și a arhitecturii lor similare – pe cel din biserica Sfântul Nicolae Domnesc, Dorohoi.), **că și peste ambele baze ale turelor** (în cazul Popăuților, dublă bază stelară), **existau învelitori**. Renunțarea, în cazul bisericii Sfântul Nicolae Popăuți, cu ocazia restaurării din anii 1900, la învelitorile peste treptele bazei turlei și aplicarea unor glafuri din dale de piatră, care urmau să asigure etanșeitatea și protecția la umiditatea de infiltrație, a reprezentat o altă **eroare tehnică**, determinând efecte profunde ale umidității asupra construcției.

*<http://dumitruagachi.wordpress.com/>

NOTE, COMENTĂRII, IDEI

*Bustul lui Mihai Eminescu din Darabani***Haha Dumitru – Voicăuți**

În anul 1987, în Darabani, se întâlneau „*Fiii orașului*”, ocazie cu care a fost dezvelit un bust al poetului național Mihai Eminescu, operă a sculptorului botoșănean Marcel Mănăstireanu. Dar, deși chipul poetului este destul de reușit, făcut după fotografia din 1869, Mănăstireanu debutând astfel cu o operă monumentală expusă în aer liber, materialul din care este confecționat era de slabă calitate, anume praful de piatră cu ciment alb. Cu trecerea timpului, deși statuia a devenit o prezență aproape vie a orașelului, materialul din care a fost durată s-a degradat, albul a devenit pătat cu negru, ploile acide au măcinat parțial chipul poetului, în aceste condiții devenind imperios necesară turnarea unui nou bust dintr-un material mai rezistent. Astfel, poetul Victor Teișanu și consilierul juridic Haha Dumitru – Voicăuți, fii ai orașului Darabani, ca reprezentanți ai societății civile, au luat inițiativa turnării unui bust din bronz, problema principală fiind în faza inițială, procurarea materialului în cantitate de peste o sută de kg de metal. Pentru acest lucru a fost constituit un Comitet de Inițiativă format din mai multe persoane, acesta având următoarea componență:

- Poetul și ziaristul *Victor Teișanu*, născut la Darabani, membru al Uniunii Scriitorilor din România, autor al mai mult volume de poezie, a fost ales ca Președinte executiv al Comitetului de Inițiativă;

- Consilierul juridic *Dumitru Haha – Voicăuți*, din Bajura – Darabani, a fost ales ca secretar, el ocupându-se efectiv de procurarea cantității de bronz necesare;

- Judecătorul *Smochină David*, Președintele Secției Comerciale și de Contencios Administrativ a Tribunalului

Botoșani, născut la Darabani, a fost ales ca membru în comitet;

- Colonelul (r.) *Dumitru Strugariu*, născut în Bajura – Darabani, actualmente trăitor în București, coautor a mai multor lucrări de specialitate (pompierei), membru în Comitet;

- *Stelian Brânzei* din Botoșani, membru fondator al Grupării colecționarilor de Eminescu din București, colecționar de numismatică (medalii, insigne, cărți, documente etc. privind pe Eminescu), membru în Comitet.

Până la data de 10 decembrie 2010, cu ajutorul unor inimoși donatori din localitate, nominalizați în mai multe numere ale ziarului lunar intitulat „MESAGER”, publicație editată de Consiliul Local și Primăria Darabani, a fost strânsă cantitatea de 110 kg de bronz, cupru și alamă, necesare turnării bustului, urmând ca la începutul anului 2011, să se treacă la faza a doua, anume negocierea turnării și finisării operei de către același sculptor botoșănean Marcel Mănăstireanu. Domnul *Stelian Brânzei* a sponsorizat confecționarea unei ștampile având următoarea inscripție: „**Bustul lui Mihai Eminescu – Darabani – Comitetul de Inițiativă**”, fiind stilizat grafic și chipul poetului, ștampila urmând a fi utilizată pentru „legalizarea” scrisorilor de mulțumire adresate donatorilor și sponsorilor ce vor contribui la finalizarea lucrării. Dacă în unele orașe din țară există statui ale poetului național Mihai Eminescu, lucru laudabil, și a fost dată denumirea unor instituții de învățământ sau cultură, deși el nu a avut nici o legătură cu acele localități, de data aceasta, Eminescu a avut în atenție localitatea Darabani în mai multe rânduri. Astfel, poetul a adunat din folclorul dărăbănean o *Doină* de cătănie, iar în anul 1877, atunci când țaranii s-au revoltat împotriva

comercianților evrei din localitate devastându-le 158 de prăvălii dintre ele, 68 dintre țărani fiind arestați și trimiși în judecată la Tribunalul din Dorohoi, Eminescu a scris mai multe articole în ziarul ieșean „*Timpul*”, luând apărarea țăranilor și a proprietarului moșiei de atunci, *George Cimara*, arestat și el. Eminescu a urmărit evoluția evenimentelor de la Darabani, deoarece unul dintre avocații evreilor era însuși junimistul *Titu Maiorescu*, demonstrându-se că nu a fost vorba de

antisemitism (așa cum doreau evrei să reiasă din dezbateri, ei neavând drepturi civile prin Constituția din 1866), ci de un conflict spontan ivit din cauza lăcomiei comercianților evrei care îi înșelau pe români. Nu deținem documente care să ateste prezența poetului la Darabani, dar prin analogie, dacă a cules o *Doină* de cătănie, este posibil să fi călcat și aceste meleaguri, în acest sens un bust din bronz al poetului justificându-și cu prisosință prezența în localitate.

---

¹ Publicat în: Monitorul Oficial al României, partea I, Nr. 831/13 XII 2010.

² <http://www.agentiadecarte.ro/>

³ <http://m.cotidianul.ro/article.php?id=134872>

